

03-06-2019

Danmarks demokratiseringsproces i 1849

Evolutionært udløst gennem institutionalisering af statsapparatet eller
revolutionært udløst gennem political participation?

Speciale

Navn: Jonas Borstrøm – 27.12.1992

Samfundsfag

Syddansk Universitet

Det Samfundsvidenskabelige Fakultet

Institut for Statskundskab

Vejleder: Christilla Roederer-Rynning

Dato: Mandag d. 3. juni 2019

Antal anslag: 181.797

Abstract

The master's thesis "The Danish democratization process in 1849" with the research question "Is the creation of the Danish democracy in 1849 a matter of institutionalization of the state or political participation in the civil society?" is an interesting topic in a political science perspective.

First of all, the monarch could deliberately have created the institutions of the state. The transition from absolutism to democracy could therefore be a consequence of evolution based on top-down effect. Alternatively, the Danish democracy could be a result of a bottom-up effect in the civil society where political farmers and citizens wished for change and mobilized a strong political voice. In that case, the democracy was a question of political participation through revolution.

The "state of the art" research of the Danish democratization has a broad consensus with the king as a central figure. Though, there is a broad discussion about whether it was an actual change in the political system from absolute rule to democracy or if the relatively peaceful Danish revolution is to be viewed as a reform of the absolute rule. Another central point about the "state of the art" is that it lacks in use of theory found in political literature. The literature can therefore not look at the topic in a broader, theoretical perspective. The literature does not focus on a greater structural factor like institutionalization of the state or the effect of political engagement of the people in the democratization process. But the good thing about theory is that it forces one to look at counter stories. It is therefore my wish to contribute to the "state of the art" by using political theory to explain the Danish democratization more broadly.

This issue is relevant because of the clear opposition in the existing research about what created the Danish democracy and whether structural change in the state was a consequence of new political powers. There is a disagreement in the literature whether the people were democratic orientated or wanted a reform of the absolute rule. This thesis contributes to the "state of the art" by adding the concept of political institutions as a contributor to the Danish democracy and the idea of how political institutionalization can contribute to the explanation of the Danish democratization.

Furthermore, the historical literature lacks in the use of political theory and focuses only on events in the years 1848-1849 and on specific people or groups. The literature focuses on historical sources and on the causes to a specific historical event, it lacks in finding a theory to explain the events on a broader scale. Therefore, this master's thesis focuses on explaining the historical event in Denmark in a broader sense so that the explanations of the events in Denmark in the 1830s and 1840s could help clarifying why democracies in general arose in that time period.

This thesis will argue that hypothesis 1 can be confirmed because the Danish constitution reduced the king's legislative power and gave it to the new parliament, even though there were still no independent courts of law, and the king could still sign provisional laws. Hypothesis 2 can also be confirmed because the absolute king introduced political and economic reforms to legitimize himself as an opinion-controlled monarch. Hypothesis 3 can also be confirmed because the ministers after the democratization were still appointed and fired by the king without the consent of the parliament. Hypothesis 4 can also be confirmed. The central democratic political figures were in favor of a king with political power when they created the Danish constitution.

This master's thesis is structured to start with a literature review where the historical "state of the art" will be described. The literature review will describe the literature and the specific debate in the literature. The strengths and weaknesses of the literature will be shown, and it will be emphasized how this thesis could contribute to the debate. The literature review will not explore the polyetiological literature. Instead, the polyetiological literature will be used in the following theory section where the theoretical basis for the thesis will be investigated and described. The following method part will describe the methods used to research the topic. That will lead to the analysis where the topic of the research will be investigated through both the political science theory and the historical research. Afterwards, there will be a discussion about what the theories can and cannot explain regarding the Danish democratization. The last section will put into perspective how to use political science in history research and how to teach the topic of Danish democratization.

Indholdsfortegnelse

Introduktion	5
Litteraturreview	9
Teori	14
Processen: Politiske institutioner som løftestang for politisk udvikling.....	14
Aktørerne: Liberale i centraladministrationen skaber grundlag for demokrati.....	15
Motivation: Sikring mod revolution skaber liberale reformer	16
Congletons teori som kritik af den revolutionære udviklingsteori	19
Modteorier.....	20
Congleton i en dansk kontekst	24
Metode	26
Det tekstanalytiske perspektiv	31
Enevælden i 1700-tallet	31
Den politiske debat i Danmark begynder.....	34
Kongens død	39
Mod Junigrundloven	40
Hvilken forfatning fik man?.....	43
Hvordan påvirkede demokratiseringen det danske samfund?	44
Kildeanalyse	48
Historisk kildekritisk analyse.....	48
Den politiske debat i Danmark	48
Arbejdet hen mod Grundloven	52
Process tracing	57
Hypotese 1: Man vil se en demokratiudvikling, som er evolutionær og forløber over en lang periode.	57
Hypotese 2: Kongemagten var reformvenlig og villig til at give afkald på magt til fordel for liberale reformer, som var med til at skabe en stærk centraladministration, der over tid fik en reel indflydelse på landets politiske og sociale udvikling.	58
Hypotese 3: Den danske kongemagt vil være en del af løsningen og dermed også være en klar del af det senere demokrati.	58
Hypotese 4: Der vil være et ønske fra de ledende skikkelser om, at de etablerede institutioner og fremgangsformer fra absolutismen skal forblive, fordi man generelt ikke har tiltro til den almene befolkning som politisk gruppe.	59
Modteori: Political Participation	59
Diskussion	65
Hvad kan Congletons teori forklare?	65
Hvad kan Congletons teori ikke forklare?	66
Hvad kan undersøgelsen bidrage med?.....	68
Konklusion	70
Perspektivering	73
Skal man benytte sig mere af politologien i historieforskningen?.....	73
Hvordan skal man nu undervise i den danske demokratisering?.....	75
Tværfaglighed.....	75
Var den danske demokratisering elitebaseret?	75
Videre forskning	76
Litteraturliste	77

Introduktion

Dette speciale vil fokusere på det danske demokratis opståen med udgangspunkt i problemstillingen "Er det danske demokratis opståen i 1849 et udtryk for institutionalisering af statsapparatet eller political participation i civilsamfundet?". Det danske samfunds politiske magt har siden statens opståen været styret af en monark med tæt forbindelse til kirken og var siden 1660'erne præget af et absolutistisk styre, hvis legitimitet lå i, at monarkens magt var skænket af Gud, og som var defineret på baggrund af Kongeloven fra 1665. Verdensbilledet var, at et land bedst kunne styres af en monark, fordi denne person havde en forbindelse til det guddommelige. I løbet af 1700-tallet og særligt gennem oplysningstiden i den sidste del af århundredet blev denne forestilling om en absolut kongemagt med guddommelige beføjelser sat under debat. Det enkelte menneske blev igennem filosoffer som Rousseau og Voltair sat i fokus, og de liberale idéer om stærke og kløgtige individer blev mere bredt accepteret i akademiske kredse og stod i klar opposition til forestillingen om den absolutte kongemagt. De liberale frihedsidealer og kritikken af kongemagtens religiøse legitimitet kulminerede med den franske revolution i 1789-1799 og den amerikanske uafhængighedskrig i årene 1775-1783.

I Danmark kom debatten om borgernes ret til medbestemmelse og kritikken af monarkens absolutte magt for alvor i gang i løbet af 1830'erne og 1840'erne og blev især båret frem af de unge nationalliberale fra Københavns Universitet. Politiske skikkelser som Orla Lehmann og D.G. Monrad krævede Kongeloven afskaffet og erstattet med en fri forfatning, der byggede på de liberale frihedsidealer. Det blev krævet, at Danmark blev en helstat, der kunne agere selvstændigt og blev uafhængig af tysk indflydelse. Kritikken af absolutismen lød på, at den enevældige konge ikke var i stand til at løse de bundne opgaver. De politiske skikkelser tegnede billedet af et nyt Danmark, hvor kongemagtens status for alvor blev sat under pres, og hvor man krævede en udvidelse af folkets politiske medbestemmelse og repræsentation. Utilfredsheden med den manglende selvbestemmelse blev yderligere forstærket af, at man over hele Europa oplevede samme tendens, hvor borgerskabet udtrykte deres ønske om en egentlig folkesuverænitet.

Problemstillingen er interessant ud fra en politologisk betragtning af flere årsager. Problemstillingen er blandt andet interessant, fordi det danske demokrati opstod uden væbnet oprør, hvilket ellers var

tilfældet i andre lande, der fik demokrati i samme periode. Dette kunne indikere, at der i løbet af absolutismen var gennemført en så gennemgående institutionalisering af det danske statsapparat, at det til sidst blev uundgåeligt, at man fik et demokratisk styre. Den enevældige magthaver kunne altså tænkes at have indrettet statsapparatet på en sådan måde, at overgangen fra absolutismen til en demokratisk stat var en konsekvens af en gennemgående udvikling; altså en form for evolution. Det kunne dog også indikere, at man i civilsamfundet, altså nedefra, havde en gruppe politisk engagerede bønder og borgere, der ønskede forandring, og som mobiliserede en tilstrækkelig stærk politisk stemme til at få den siddende absolutistiske regent til at acceptere deres krav. På den måde kunne demokratiet tænkes at være opstået gennem political participation og dermed være opstået som en form for revolution.

Ser man "state of the art" i forhold til demokratiseringen af Danmark, bliver det diskuteret, hvorvidt der var tale om en egentlig ændring af styreformen fra enevælde til demokrati, eller om den relativt fredelige revolution i Danmark skal ses som en reformering af det enevældige styre og ikke en egentlig forandring af den danske stats styreform. Diskussionen foregår inden for historiske forskningskredse, hvor historikere som Claus Friisberg, Jes Fabricius Møller og Tim Knudsen har argumenteret for, at demokratiseringen af Danmark skal ses som et kompromis mellem den siddende absolutistiske konge og de demokratiske sindede, liberale skikkelser i 1840'erne. Modsat ser man forskere som Claus Bjørn, Palle Svensson, Hans Vammen og Jeppe Nevers, der mere fokuserer på den stigende politiske bevidsthed blandt de unge intellektuelle fra universitetet som drivkraft for den senere demokratiseringsproces, og som beskriver, hvordan demokratiet var noget, folket tog til sig i løbet af en årrække.

Problemstillingen er relevant, fordi der er klare modsætninger i den eksisterende forskning, når det kommer til spørgsmålet om, hvad der skabte det danske demokrati, og om hvorvidt den strukturelle ændring af statsformen kan tilskrives de nye politiske kræfter. Der er således fortsat uenighed i litteraturen om, hvorvidt disse personer reelt var demokratiske eller måske bare ønskede en reformering af enevælden. Dette speciale vil kunne bidrage til "state of the art" ved at tilføje aspekter om, hvordan man kan benytte sig af en strukturel forklaringsramme til at forklare Danmarks demokratisering.

En yderligere begrundelse for at undersøge problemstillingen er, at den historiske litteratur, der vil blive gennemgået i litteraturreviewet, ud fra en politologisk betragtning er koncentreret omkring begivenheder i årene 1848-1849 og fokuserer på enkeltpersoners roller eller bestemte grupperingers rolle. Dette betyder, at den givne litteratur på området ikke har haft fokus på større strukturelle faktorer såsom institutionaliseringen i statsapparatet eller effekten af borgernes politiske engagement i demokratiseringsprocessen. Yderligere lider litteraturen under, at man ikke udnytter de teoretiske forklaringsrammer, der er tilgængelige i samfundsvidenskaben. Hvor litteraturen på området har fokus på kilder og på at forklare årsagerne til bestemte begivenheder, så mangler der en klar teoretisk ramme, som kan beskrive begivenhederne på et mere overordnet plan, der ikke blot kan forklare den specifikke situation i Danmark. Dette speciale sigter således på at kunne forklare Danmarks demokratiseringsproces med udgangspunkt i politologisk teori, så man bedre vil kunne benytte Danmarks situation i 1830'erne og 1840'erne til at forklare, hvorfor demokratier generelt opstod i denne periode.

Specialet vil fokusere på at undersøge Roger D. Congletons argument om demokrati gennem institutionelle reformer ud fra danske forhold. Undersøgelsen er struktureret på den måde, at det først vil indeholde et litteraturreview, hvor "state of the art" inden for den historiefaglige forskning vil blive beskrevet. Litteraturreviewet vil indeholde en beskrivelse af værkernes bibliografiske data og skildre den specifikke debat i litteraturen. Desuden vil litteraturreviewet indeholde en beskrivelse af den pågældende litteraturs styrker og svagheder og en præcisering af, hvor dette bidrag specifikt kan komme med nye dimensioner til debatten. Den politologiske litteratur vil blive udfoldet i det efterfølgende teoriafsnit. Her vil det samfundsfaglige, teoretiske grundlag for specialet blive undersøgt og beskrevet. Dette afsnit vil først og fremmest fokusere på at analysere Congletons argument og vil desuden indeholde modargumenter fra Political Participation-teoretikere. Derefter vil specialet indeholde en beskrivelse af de metoder, der er brugt til at besvare problemformuleringen. Dette vil lede til analysen, hvor problemformuleringen vil blive belyst ud fra den politologiske teori og den historiske forskning, hvor fokus vil være på at undersøge Congletons teori. Derefter vil specialet indeholde et diskussionsafsnit hvor der vil blive diskuteret, hvad Congletons teori kan forklare, og hvad den ikke kan forklare, samt hvordan denne undersøgelse kan bidrage til "state of the art" inden for historieforskningen. Dette vil lede til konklusionen, hvor problemformuleringen vil blive besvaret på baggrund af analysen og diskussionen. Som det sidste element i specialet vil der

komme en perspektivering af, om man fremadrettet bør benytte sig af politologien i historieforskningen, samt hvordan man i fremtiden bør undervise i den danske demokratisering.

Dette speciale vil argumentere for, at det danske demokrati opstod på baggrund af institutionalisering af statsapparatet og bedst forklares gennem Congletons teori om institutionalisering. Analysen viser, at der har været en velvilje fra kongen til gradvist at reformere. Ud fra en fortolkende tekstanalyse synes der at være et klart narrativ om, at enevælden skaber rum for borgerlig, offentlig foreningsdannelse og satser på kvalificeret arbejdskraft i statsadministrationen. Junigrundloven indskrænkede monarkens magt ved at dele kongens lovgivende magt med Rigsdagen og opgive kongens forsæde i Højesteret. Kongens dømmende magt blev givet ubeskåret til domstolene. Kongens magt skulle stå på folkets vilje, men kongen som person synes at spille en central rolle i Grundlovsarbejdet. Den opinionsstyrede enevælde indikerer, at det moderne danske demokrati opstod gradvist gennem parlamentariske reformer og en konstitutionel og økonomisk liberalisering i løbet af 1800-tallet. Ministrene var stadig kongevalgte, og kongen havde retten til at udpege og afskedige ministre uden om et flertal i Rigsdagen. Desuden havde kongen ifølge Grundloven mulighed for at udstede foreløbige love uden om Rigsdagen, så længe disse love ikke var i modstrid med Grundlovens øvrige bestemmelser.

Litteraturreview

Det danske demokratis opståen er blevet undersøgt af flere omgange. De historiske begivenheder omkring demokratiseringen af Danmark i 1848 er stærkt repræsenteret, og især demokratiets udvikling har været genstand for undersøgelser blandt historieforskerne. Det har været undersøgt, hvordan Danmarks konstitutionelle forhold blev forandret i en tid, hvor der rundt omkring i hele Europa var stor debat om folkets ret til medbestemmelse, og hvor der i vores naboland, Tyskland, var voldelig modstand, som man også så i Frankrig i samme tidsperiode.

Der er en grundlæggende uenighed og diskussion om, hvorvidt Danmarks demokratisering i 1848 skal ses som et udtryk for en uundgåelighed, fordi man oplevede samme tendenser rundt omkring i resten af Europa, og det europæiske pres på den danske monark blev for stort til, at man fortsat kunne legitimere den måde, man forvaltede nationen på.

Af de to herskende fortællinger inden for den eksisterende historieforskning synes der at være en fløj repræsenteret af bl.a. Tim Knudsen, som har en komparativ tilgang og ser på udviklingen over tid (Knudsen, 2006, s. 10). Demokratiet i Danmark kom næppe med Grundloven i 1849 men var noget, som udviklede sig fra enevælden, og parlamentarisk demokrati blev først fuldt ud accepteret blandt den skeptiske del af samfundseliten omkring slutningen af 2. verdenskrig i 1945. Det samme ses i Jes Fabricius Møllers artikel ”Det indskrænkede monarki og teorien om statsmagts ligevægt” i *Historisk Tidsskrift*, bind nr. 93 fra 2014, der beskriver, hvordan pres både fra syd og nord var med til at gøre den siddende konge villig til at afgive sin magt til fordel for et folkestyre, fordi monarken så det som den eneste mulighed for at beholde noget af sin magt (Møller, 2014, s. 549). Den samme fokus på kongen ses i Claus Friisbergs artikel ”Var Junigrundloven demokratisk? – Et svar til Palle Svensson” fra *temp - tidsskrift for historie*, nr.6 fra 2013 (Friisberg, 2013, s. 159).

Den anden fløj beskæftiger sig med kongen som forklaring på demokratiet og de intellektuelles kamp for fornyelse og forandring i en retning mod at give folket mere indflydelse på statens ageren. Dette ses fx hos Claus Bjørn, der i sin bog *Kampen om Grundloven* argumenterer for, at indskrænkningen af trykkefriheden skal ses som kongens frygt for en borgerlig opposition (Bjørn, 1999, s. 207). Der er en stor grad af konsensus i den eksisterende litteratur, når det gælder monarkens rolle i

demokratiseringen. Det samme fokus på specifikke grupper og meningsdannere ses også i professor emeritus for Institut for Statskundskab ved Aarhus Universitet Palle Svenssons artikel ”Var vore forfatningsfædre demokrater?” fra 2012 samt i artiklen ”Et svar på Palle Svenssons duplik”, skrevet af ekstern lektor ved Syddansk Universitet dr. phil. Claus Friisberg i *Temp - tidsskrift for historie*, nr. 7 fra 2013. Artiklen skal ses som et svar til den duplik, som Palle Svensson indsendte til tidsskriftet *Temp - tidsskrift for historie* i samme nummer. Friisbergs artikel beskriver, hvordan Junigrundloven lagde op til den senere parlamentarisme, og hvordan demokrati blev mere og mere almindeligt accepteret som styreform (Friisberg, 2013, s. 178).

Der synes derfor at være uenighed i den eksisterende litteratur om, hvorvidt demokratiseringen af Danmark var kongens idé for at sikre sig mod oprør, eller om det var de intellektuelle fra universiteterne, der satte en demokratidagsorden, fordi de ønskede forandringer og indflydelse på rigets fremtid.

På begge fløje synes der at være et tydeligt individfokus inden for den eksisterende forskning og en klar underrepræsentation af strukturalistiske forklaringer, især når det gælder centraladministrationens rolle. Det synes tydeligt, når man ser på den gældende litteratur omkring den danske demokratisering, at man holder sig inden for sit eget historiefaglige forskningsfelt og ikke gør brug af generelle samfundsteorier. Dette kan f.eks. ses i bogen *Fra skældsord til slagord – Demokratibegrebet i dansk politisk historie*, der er skrevet af Jeppe Nevers, ph.d. i historie og adjunkt ved Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse ved Syddansk Universitet i Odense. Bogen er udgivet af Syddansk Universitetsforlag i 2011. Bogen fokuserer på demokratiet ud fra et idéhistorisk perspektiv og beskriver demokratiets udvikling fra at være et skældsord i tiden efter den franske revolution til at blive et slagord i midten af det 20. århundrede (Nevers, 2011, s. 188). Men selv her, hvor man prøver at tegne generelle billeder op, er forklaringsgrundlaget båret af personer og begivenheder. Selvom bogen indeholder flere afsnit, hvor man ser på især oldtidens græske og romerske filosoffer og beskriver deres teorier ift., hvad demokrati kan og ikke kan, så bliver disse teorier ikke brugt aktivt som grundlag for forklaring af den ændrede demokratiopfattelse. Det bedste bud på en integration af politologiske og sociologiske vinkler på historieforskningen, når det gælder demokratiseringen af Danmark, synes at være Palle Svenssons artikel, der henviser til Robert A. Dahls kriterier for demokrati. Disse kriterier bliver dog ikke brugt konsekvent, fordi han angiveligt er bange for, at man ved at bruge politologiske teorier vil ende med at dømme fortiden ud fra nutidige

præmisser (Svensson, 2013, s. 169). Skønt artiklen fokuserer på demokratidefinitioner og dermed peger ind i en samfundsvidenskabelig forskningstradition, så synes der at mangle en klar teoretisk bundlinje, så den danske demokratiseringsproces i senere forskning vil kunne sættes i forhold til tidligere, samtidige og senere demokratirevolutioner og dermed vil kunne konceptualisere, hvilke faktorer der generelt kunne have indflydelse på 1800-tallets demokratisering i Europa.

Dette betyder, at den eksisterende litteratur generelt ikke har gjort brug af muligheden for at bygge videre på den eksisterende forskning ved at inddrage generel politologisk teori. Ved at benytte sig af generelle teorier, ville man kunne konceptualisere faserne i demokratiseringen og dermed skabe mulighed for en bredere forskning på området. Der synes at herske en generel konsensus inden for den eksisterende forskning, der går på at se demokratiet i Danmark som et resultat af en top-down effekt. Demokratiet ses som noget evolutionært og som et kompromis mellem den nye, intellektuelle, politiske klasse og kongen, der ønskede at forny det eksisterende styre. Der synes desuden i den eksisterende litteratur at være et klart fokus på eliten, når der fokuseres på årsager til demokratiseringen. Der lader til gennemgående fortælling i den fremtrædende historievitenskaber om, at demokratiet i Danmark kom på baggrund af enevælden. Der er altså en klar konsensus om, at den danske demokratisering generelt var elitepræget. Det var de intellektuelle fra universiteterne, som ønskede forandring, og kongen frygtede for sin sikkerhed og gav indrømmelser, så der ikke kunne komme en væbnet revolution mod ham og hans styre. Dette betyder, at nøgleordene, når det gælder Danmarks demokratisering i 1849, har været *kongen* og *de intellektuelle*, som sammen fandt en løsning, da den intellektuelle elite begyndte at stille spørgsmålstegn ved idéen om, at et land skal styres af en enevældig monark med magt skænket af Gud. Fokus på kongen og på de intellektuelle har betydet, at man i den eksisterende litteratur har haft en underrepræsentation af andre forklaringsrammer.

Der er tilsyneladende en underrepræsentation af politiske institutioners rolle i demokratiseringen i den danske litteratur på området. Institutionelle forklaringer har mulighed for at forklare fænomener ved at tage udgangspunkt i uformelle regler, normer, symboler, værdier, rutiner, strategier, roller, kultur og overbevisninger. Man kan altså ved at benytte sig af institutionelle forklaringsmodeller få en indsigt i, hvordan kulturer og overbevisninger ændrer sig, hvilket den eksisterende litteratur mangler at give en forklaring på. Ved at benytte politologiske teorier (både teorier, der forklarer political participation hos borgerskabet og bønderne, men især teorier, der forklarer institutionernes

betydning for statsdannelse) vil man måske bedre kunne fremstille generelle forklaringsmodeller for, hvordan et etableret system kan sikres. Dermed vil dette speciale måske kunne fremstille et bud på generelle forklaringsmodeller i historieforskningen, når det gælder demokratisering i 1800-tallets Danmark. Institutioner er et resultat af politiske magtkampe og fastlåste magtpositioner, der giver mere magt til nogle grupper frem for andre. Dette betyder, at institutionerne er med til at strukturere magten, hvilket især synes at være en anvendelig betragtning, når man undersøger demokratiseringsprocesser, ikke kun fordi demokratiseringsprocessen i sig selv kan være forankret i institutionerne, men måske endnu mere, når man ser på demokratier, der har levet så længe som i Danmark. Inden for den eksisterende forskning mangler der en detaljeret forståelse af de kausale mekanismer, som gælder inden for den eksisterende centraladministration og de andre politiske institutioner, når en demokratiseringsproces begynder. Den eksisterende litteratur stiller ikke spørgsmålstegn ved, om de mekanismer, der starter en demokratiseringsbølge, sker på baggrund af en udvikling af de allerede eksisterende politiske institutioner, hvilket betyder, at demokratiseringen af Danmark kunne have været forekommet på baggrund af en mere evolutionær proces og ikke en revolutionær proces. Den eksisterende litteratur og den eksisterende forskning synes ikke i tilstrækkelig grad at have undersøgt de grundlæggende institutionelle forhold, der under enevælden var med til at skabe de fornødne forudsætninger for det senere demokratiske styre.

Dette speciales formål er at undersøge den danske demokratiseringsproces ud fra en institutionel tilgang. Ved at kigge på de politiske institutioner vil man måske kunne komme med en generel beskrivelse af, hvorfor der i 1800-tallet var så mange europæiske lande, som gik fra absolutisme til demokrati på en relativ fredelig måde. Desuden vil man måske ved at undersøge de politiske institutioner som faktor i demokratiseringsdannelsen kunne fremstille en analyse af demokratiseringsprocesser, som kan være i opposition til den gennemgående revolutionære forklaringsmodel, og som måske vil kunne supplere eller udfordre opfattelsen omkring oprettelsen af demokrati med en mere evolutionær tilgang til demokratiseringen af Danmark. Dette vil også betyde, at man måske vil kunne påvirke den eksisterende "state of the art" og skabe en ny dimension, når man kigger på den danske demokratiseringshistorie. Det er dette speciales formål at give et modspil til den eksisterende litteratur og at belyse alternative forklaringer på den danske demokratiseringsproces, som snarere bygger på en evolutionær tilgang end på en revolutionær tilgang. Den eksisterende litteratur på området synes ikke at kunne give en detaljeret forklaring på, hvordan overgangen fra absolutisme til demokrati i Danmark foregik, og hvordan overgangen fra absolutismen til demokratiet i Danmark kunne foregå så fredeligt, når der ud fra et ordinært,

magtteoretisk perspektiv ikke er mange historiske tegn på, at en siddende monark frivilligt vælger at fratage sig selv magten. Dette er et spørgsmål, som den eksisterende litteratur mangler at forklare, fordi der i høj grad er en konsensus om, at den danske demokratiseringsproces er båret igennem et samarbejde mellem den danske enevælde og de intellektuelle fra universitetet. Ud fra denne betragtning vil der i dette speciale blive fokuseret på, om institutionelle forklaringer bedre kan belyse den danske demokratisering i 1849. På baggrund af specialets fokus på de politiske institutioner tages der udgangspunkt i Roger D. Congleton og hans teori omkring de politiske institutioner som faktor for evolution fra enevælde og kongeråd med behov for dygtige, lærde embedsfolk i sin administration til et funktionelt moderne demokrati.

Teori

Dette speciale fokuserer på at undersøge Congletons teori om demokratiets oprettelse i Europa efter absolutismen ift. den danske kontekst. Derfor vil afsnittet om opgavens teoretiske fundament fokusere på at undersøge Congletons teori ud fra processen, aktørerne og motivationen. Afsnittet vil derefter indeholde en beskrivelse af modteorien om political participation ud fra Samuel P. Huntington, Sheri Berman, Barrington Moore Jr. og Theda Skocpol. Modteoriene beskrives i dette afsnit, fordi de i analysen skal benyttes til at forklare de fænomener, som Congletons teori ikke kan forklare. For det andet skal modteoriernes argumenter benyttes i diskussionsafsnittet, hvor gyldigheden af Congletons teori i analysen diskuteres. Der vil som sidste del i dette afsnit være en beskrivelse af Congletons teori i en dansk kontekst, hvor undersøgelsens hypoteser fremlægges.

Processen: Politiske institutioner som løftestang for politisk udvikling

For Congleton er det indlysende, at de vestlige demokratier blev dannet på baggrund af en evolutionær udvikling af de politiske institutioner siden middelalderens kongedominerende regimer. Congleton ser demokratiet som et resultat af en gradvis ændring hos de siddende monarker i forhold til deres råds udformning og funktion (Holcombe, 2011, s. 387). De kongelige råd gik ifølge Congleton fra at være monarkens private forsamling af personlige rådgivere til at være et politisk organ med reel politisk magt. Rådene har med regentens accept løbende fået flere magtbeføjelser og er over tid blevet en reel modpol til kongemagten i lovgivningsarbejdet (Strom, 2011, s. 669).

De stigende administrative opgaver skabte ifølge Congleton et behov blandt de siddende monarker for at udvide deres råd og ændre deres funktion fra et rent rådgivende organ til en funktionel administration. Der blev derfor også brug for en udskiftning i statsadministrationens sammensætning, fordi opgaverne blev mere komplekse. Dette hang ifølge Congleton sammen med, at værdien af oplysninger blev vigtigere i middelalderen. Forkerte oplysninger i administrationen kunne føre til politiske fejl, som ville være bekostelige og ville kunne påvirke rigets velstand og sikkerhed (Congleton, 2011, s. 46). Dette betød, at administrationen måtte gå fra at rekruttere folk på baggrund af deres familierelationer til i stedet at rekruttere folk på baggrund af akademiske kvalifikationer (Strom, 2011, s. 669). Dette skifte i administrationen var en god forretning for de lærde. Belønningssystemet var indrettet på den måde, at rådgiverne i bytte for råd fik anerkendelse i form

af en kombination af status, privilegier og penge. Rådgivernes rolle i kongens råd var altså at bidrage til politiske idéer og forslag til alternative løsninger, hvilket betød, at rådgiverne fik en vis form for kontrol over dagsordenen i det pågældende kongeråd (Congleton, 2011, s. 46). Dermed fik de kongelige råd ifølge Congleton en større del i den parlamentariske myndighed. De kongelige råd berettigede deres egen eksistens, fordi de løste en række informations- og successionsproblemer. Oprettelsen af en centraladministration kunne fastholde en klar stabilitet. Hvis der er en stærk monark, vil magten være stærkest hos denne i forhold til hans råd, men et stærkt råd kan bedre kontrollere landegrænser og de enkelte landområder i riget. På den måde kan en stærk centraladministration også være med til at sikre en god fordeling af ressourcer og dermed sikre stabiliteten (Congleton, 2011, s. 62).

Ifølge Congleton skabte centraladministrationen under absolutismen grundlaget for den moderne demokratiske stat. Dette skyldes, at den gav kongen mulighed for territorielt monopol ift. at håndhæve lov og orden. Congleton beskriver et fredeligt forløb og en klar konsensus om, at der under absolutismen var et udtalt ønske fra kongens side om at have stærke embedsmænd, der kunne sikre en funktionel centraladministration, så man nemt og uden store konflikter og magtkampe kunne skifte ud i de ledende poster, hvis kongen blev for gammel eller afgik ved døden (Congleton, 2011, s. 94). Oprettelsen af en centraladministration og dennes mulighed for en nem overgang til demokrati skal ifølge Congleton findes i, at en centraladministration sikrer stabiliteten. For Congleton var kongen og hans accept af en gradvis mere fri og liberal centraladministration således en essentiel del af den demokratisering af Europa, der skabte demokratiet. Ifølge Congleton skal demokratiet forstås som et resultat af en gradvis institutionalisering af den absolutistiske kongemagt (Congleton, 2011, s. 180).

Aktørerne: Liberale i centraladministrationen skaber grundlag for demokrati

Analyserer man Congletons hovedargument i undersøgelsens specifikke kontekst, synes hovedargumentet at passe med den gennemgående konsensus i den eksisterende, historiefaglige litteratur om, at det var et samarbejde mellem kongen og de ledende intellektuelle, der skabte demokratiseringen i Danmark. I løbet af 1830'erne og 1840'erne havde de centralt placerede embedsmænd i statsadministrationen gennem deres uddannelse stiftet bekendtskab med oplysningstidens nye tanker, hvilket betød, at statsadministrationens opbygning og virke blev påvirket af de nye idéer fra den liberale politiske filosofi (Holcombe, 2011, s. 387). Disse nye liberale idéer og tanker blev med tiden accepteret af monarken, der godkendte, at magten blev lagt over i den

stærke administration og væk fra den enevældige monark. Magtbalancen vippede således i løbet af 1800-tallet med monarkens accept over til statsadministrationen og de intellektuelle liberale (Holcombe, 2011, s. 387). Congleton mener derigennem at kunne påvise, at demokratiet er opstået som følge af, at kongen fik flere liberale embedsmænd i sin administration. Disse embedsmænd fik stadig større magt til at reformere staternes politiske og juridiske institutioner. Ifølge Congleton skabte de kongelige rådgivere således rammerne for det senere demokrati gennem gradvise reformer af staten.

Demokratiet som resultat af et fredeligt samarbejde mellem kongen og de intellektuelle, liberale kræfter kan ifølge Congleton bekræftes via videnskabelig evidens. Hans teori er et bud på at afkræfte teorien om political participation igennem revolution, som beskrives i den militære hypotese. Congleton påpeger, at den intellektuelle klasse ændrede sig i 1800-tallet, og at samfundsændringer, økonomiske ændringer og ændringer i befolkningens sociale sammensætning havde en effekt på, at man gik fra absolutisme til demokrati, men andre forskere vil argumentere for, at den intellektuelle basis har eksisteret siden oldtiden og derfor ikke kan forklare, hvorfor der netop kom demokrati i løbet af 1800-tallet (Congleton, 2011, s. 4). Congleton synes at kunne påvise flere ligheder mellem middelalderens kongelige råd og den moderne demokratiske styreform med en premierminister og et parlament. Én lighed er ifølge Congleton, at moderne demokratiske stater har stærke embedsmænd under ledelse af relativt stærke enkeltpersoner, og at et parlament eller en lovgivende forsamling organiserer sig mere eller mindre som et stort udvalg, der træffer beslutninger ved afgivelse af stemmer (Congleton, 2011, s. 6).

Motivation: Sikring mod revolution skaber liberale reformer

Congleton anfører, at nyskabende idéer inden for teknologi tilsyneladende har fremkaldt en forfatningsmæssig liberalisering gennem det 19. århundrede (Congleton, 2011, s. 587). Congleton ser ikke demokratiseringen af Europa som en heroisk indsats men derimod som et resultat af løbende forfatningsmæssige forhandlinger, som gennem det 19. århundrede har frembragt en lang række liberale reformer. Dette ses ikke mindst i lyset af, at Congleton mangler at finde evidens for, at demokratiseringen i Europa i 1840'erne skulle have været forekommet på grund af særlige forhold i befolkningens livførelse, som gjorde, at de rejste sig.

Den løbende økonomiske og forfatningsmæssige liberalisering forklarer Congleton med, at regenterne måtte acceptere liberale reformer, fordi beslutninger omkring den royale økonomi og skatteindkrævninger var overgået til kongelige råd, og fordi kongen derfor måtte gå på kompromis og acceptere flere frihedsrettigheder til gengæld for skattebetaling (Congleton, 2011, s. 257). Dette hang sammen med, at der i løbet af 1800-tallet opstod flere debatter omkring liberale frihedsrettigheder og flere demonstrationer for konstitutionelle reformer. Derfor måtte monarkerne løbende acceptere liberale konstitutionelle reformer for at sikre stabilitet og en velfungerende centraladministration, der kunne garantere, at riget fungerede uden fare for oprør (Congleton, 2011, s. 256). Ud fra det tilgængelige statistiske materiale synes det klart, at institutionelle reformer gennem en længere periode gradvist transformerede de absolutistiske stater til parlamentariske demokratiske stater (Congleton, 2011, s. 591). Det er ud fra denne betragtning, at Congleton argumenterer mod den militante revolutionære teori og mod den intellektuelle og ideologiske demokratiseringsteori som valide beskrivelser af, hvordan demokrati opstår (Holcombe, 2011, s. 387).

De nye liberale reformer og institutioner kunne kun holde til den kritik, de fik fra den aristokratiske overklasse, fordi reformerne kom gradvist over en længere periode (Congleton, 2011, s. 265). En større liberalisering af erhvervslivet spredte sig som ringe i vandet til andre dele af samfundet. I løbet af 1800-tallet blev den politiske censur gradvist reduceret, og den politiske debat åbnede sig for alvor op. Dette betød, at centraladministrationen pludselig skulle lytte til borgerskabets kritik, hvilket medførte gentagende reformer af samfundet og centraladministrationen. Ifølge Congleton gav ændringen af centraladministrationens sammensætning fra konservativ kongetro til intellektuelle liberale en mulighed for institutionelle og økonomiske reformer, som skabte grundlaget for det senere demokrati (Congleton, 2011, s. 226).

Demokratiet skal ifølge Congleton ses som et resultat af en gradvis reformering af den monarkiske styreform, hvor centraladministrationen, der med tiden har vokset sig stærkere og stadig mere avanceret, er blevet nødvendig for regenten for at holde styr på et kontinuerligt mere avanceret samfund. Denne påstand begrundes Congleton for det første med, at moderne, europæiske demokratiske stater generelt er utroligt stabile, og at man har stærke embedsmænd under ledelse af en enkel person, f.eks. en premierminister eller en præsident, uden at disse selv vil tage magten, ligesom en statsleder også kan håndtere, at lovgivningen sker i et parlament eller i et stort udvalg, som er bundet op på, at der træffes beslutninger ved afgivelse af stemmer (Congleton, 2011, s. 6).

Derfor må demokratiets udvikling være noget, der har været længe undervejs, og som ikke er sket via et pludseligt oprør fra massen og de intellektuelle. Stigningen i parlamentarisk myndighed og bredden af stemmeret udvikles hovedsageligt gennem separate processer. Rådene blev en realitet, fordi de kunne skabe stabilitet ved successionsproblemer og de var med til at legitimere kongens magt gennem løbende kontrol (Congleton, 2011, s. 180). Dette betød, at rigets udvikling afhang af sammensætningen af disse kongelige råd. Kongen fik således hurtigt behov for kvalificerede rådgivere med gode uddannelser. Derfor måtte regenten i løbet af 1700-tallet og 1800-tallet ansætte universitetsuddannede embedsmænd.

Teknologien og den teknologiske udvikling hjalp de liberale kræfter med at blive dominerende i 1800-tallet. Nye produktionsmåder var billigere, og man kunne få stærke stordriftsfordele ved den nye teknologi, men alt dette kunne kun fungere, hvis man liberaliserede markedet (Congleton, 2011, s. 291). Dette medførte, at monarken hurtigt fik behov for uddannede folk fra landets universiteter, som kunne navigere og rådgive kongen i en teknologisk foranderlig tid. Sammen med de liberale, økonomiske reformer kom der også en gradvist større debat omkring liberale frihedsrettigheder (Congleton, 2011, s. 256). Stille og roligt blev liberalismen accepteret hos regenten, hvilket blandt andet medførte, at der dukkede flere liberale foreninger op, som blev accepteret hos den siddende aristokratiske elite (Congleton, 2011, s. 262).

For Congleton kom demokratiet som et resultat af, at tidligere reformer havde skaffet en gunstig økonomisk udvikling og stabilitet. Mindre reformer i 1700-tallet havde altså gjort regenten mere modtagelig over for konstitutionelle reformer, deriblandt oprettelsen af nationale parlamenter, hvor liberale kræfter ikke længere var en minoritet (Congleton, 2011, s. 262). Det statistiske materiale tyder på, at lidt mere end halvdelen af den vestlige økonomiske og forfatningsmæssige udvikling i det 19. århundrede blev gennemført i fællesskab og fremkaldt af tendenser inden for teknologisk og ideologisk udvikling, der skabte nye forfatningsmæssige gevinster ud fra udveksling og kompromis (Congleton, 2011, s. 587). Det er derfor Congletons opfattelse, at de moderne vestlige demokratier er kommet gennem parlamentariske reformer og en gradvis konstitutionel og økonomisk liberalisering af samfundet (Congleton, 2011, s. 574). Stigningen af vestligt demokrati var ikke resultatet af en heroisk indsats men af forfatningsmæssige forhandlinger (Congleton, 2011, s. 590). Kongens behov for nye skatteindtægter og for en stærk centraladministration, som kunne håndtere et kompleks samfund, må have været større end ønsket om kontrol over den offentlige orden, og modsat har

parlamentet angiveligt haft større interesse i den offentlige orden end i beskatning (Congleton, 2011, s. 180). Det synes derfor klart, at pludselige radikale ændringer af det tidligere regime ikke er nødvendige for at få demokrati. Institutionel fleksibilitet, forhandling og liberale interesser i centraladministrationen kan også sikre demokrati (Congleton, 2011, s. 182).

Congletons teori som kritik af den revolutionære udviklingsteori

Som tidligere nævnt havde monarken et stærkt behov for uddannede mænd. Det skabte ifølge Congleton stærke incitamenter for de intellektuelle i at beholde en konge, da det sikrede dem indkomst og magt (Congleton, 2011, s. 46). Dette betyder igen, at Congleton i sin teori har kraftigt fokus på den gensidige afhængighed, der var mellem de intellektuelle og monarken. Fordi monarkerne i Europa havde brug for intellektuelle lærde mænd, synes det klart, at demokrati var en evolutionær proces, hvor kongen via den stærke centraladministration gradvist accepterede de politiske og økonomiske reformer, som med tiden omdannede styret fra absolutisme til demokrati (Congleton, 2011, s. 46). Congleton benytter den teknologiske udvikling som yderligere argument. Det historiske kildemateriale synes ifølge Congleton at indikere, at industrialiseringen og den medførende liberalisering af mennesket har været med til at skabe demokratiske ønsker hos befolkningen. På den måde er Congletons teori også en kritik af militærhypotesen. For Congleton er det essentielt at kigge på den gensidige afhængighed mellem de intellektuelle og monarken.

Congleton anser det for muligt at skabe demokrati uden en stor folkelig opstand. Frygten for borgerkrig gør, at eliten enten vil flygte eller vil lægge sig fladt ned og acceptere de krav om reformer, som oprørerne måtte have (Congleton, 2011, s. 3). Den revolutionære hypotese foreskriver, at truslen om vold eller brugen af vold som politisk middel kan skaffe vidtgående demokratiske reformer. Ifølge Congleton synes der imidlertid at være problemer med den revolutionære tese. En elite vil f.eks. aldrig acceptere at afgive magten til militante oprører, fordi eliten højst sandsynligt selv vil have større militære kræfter. Congleton finder ikke evidens i de historiske kildematerialer for, at demokrati er opstået på den revolutionære måde (Congleton, 2011, s. 3). Det synes derimod at være sådan, at den teknologiske udvikling har igangsat reformer i det kongedominerede politiske system, og at man dermed igennem institutionelle og konstitutionelle reformer har fået liberale idéer implementeret i lovgivningen og de politiske institutioner (Congleton, 2011, s. 188).

Ifølge Congleton er der størst videnskabelig evidens for institutionalisme ift. 1800-tallets demokratiseringsbølge, men Congleton ser imidlertid også tendenser, der kunne understøtte teorien om political participation. De intellektuelle blev mere og mere synlige i den politiske debat og gik på

gaden for at protestere mod den ulige fordeling af politisk magt i de absolutistiske europæiske stater (Congleton, 2011, s. 4). Hvis man ser på den tilgængelige historiske forskning, har især samfundsændringer, økonomiske ændringer og ændringer i befolkningens sociale sammensætning angiveligt haft en effekt på overgangen fra absolutisme til demokrati. Dog anfører Congleton, at den intellektuelle basis har eksisteret siden oldtiden, og at det derfor ikke kan forklare, hvorfor der netop kom demokrati i løbet af 1800-tallet. Dette betyder ifølge Congleton, at teorien om intellektuelle og ideologiske forandringer som starten på demokratiet ikke holder stik. For Congleton mangler denne teori at fremvise de administrative ændringer.

Congleton ser af flere årsager ikke demokratiet skabt gennem political participation. For det første mener Congleton ikke, at de nye idéer om demokrati i Europa omkring 1830'erne og 1840'erne ville kunne overbevise den brede befolkning om demokratiet som en overlegen styreform ift. absolutismen (Congleton, 2011, s. 4). For det andet ville den intellektuelle, revolutionære udvikling forudsætte, at overgangen fra absolutismen til demokrati kom meget pludseligt og blev båret igennem af personer eller grupper med et ønske om at skabe et demokratisk styre i opposition til det eksisterende, hvad Congleton ikke finder belæg for. Selvom der var et folkeligt pres på at få demokrati, så synes Congleton således at kunne fremvise, at der i flere omgange havde været igangværende forhandlinger og reformer, længe før man fik de store demokratiseringsbølger i Europa (Congleton, 2011, s. 6). Demokratiseringsprocessen i Europa bliver ud fra de mere revolutionære teorier fremlagt som isolerede begivenheder og ikke en del af en længerevarende udvikling, men ifølge Congleton synes det modsatte altså at være tilfældet (Congleton, 2011, s. 5).

Modteorier

Som Congleton pointerer, er der i den politologiske litteratur en modteori, hvor demokrati ses som udfaldet af mobilisering og political participation i civilbefolkningen. Denne modteori bliver for eksempel fremstillet af Barrington Moore Jr. Ifølge Moore Jr. kom demokratiseringsprocessen i Europa først og fremmest gennem øget handel i byerne. Væksten af det kommercielle marked i Europa skabte nye muligheder for landdistrikterne, som nu kunne tjene penge på at sælge deres overskydende landbrugsprodukter på markederne i byerne, så bønderne fik ændret deres landbrugsproduktion fra ren forsørgelse til en kommerciel forretning (Moore Jr., 1973, s. 14). Ifølge Moore Jr. medførte den nye økonomiske gevinst ved at liberalisere næringslovene i Europa, at der opstod reel basis for social mobilitet (Moore Jr., 1973, s. 10). Den gamle orden var i opbrud, og det

gav plads til nye fraktioner, som med teknologiske ændringer nu fandt på smartere måder at tjene penge på og dermed blev rigere. Ifølge Moore Jr. opstod demokratiet således på baggrund af, at den nye økonomiske elite krævede medindflydelse, og at det traditionelle regime (ancien régime) tilgodeså deres behov (Moore Jr., 1973, s. 16). Dette indikerer, at Congletons teori er konkurrerende med Moore Jr.'s teori.

Ifølge Moore Jr. kom denne mobilisering især fra den veluddannede, nye økonomiske elite. Det var således en kapitalistisk revolution, der opstod, fordi den stigende industrialisering og ændringen til et kapitalistisk samfund skabte en stærkere spiller i den absolutistiske regent (Moore Jr., 1973, s. 17). Et vigtigt element i opbygningen af et demokrati handler om at skabe en industri, og at de nye industrierhverv bliver dominerende erhvervsformer. På den måde kan industrien stille krav til den etablerede, dominerende klasse. Dette indikerer igen, at Moore Jr. står i modsætning til Congleton. Ifølge Moore Jr. skal der skabes en strid mellem den kommercielle industriklasse og den gamle landbrugsklasse, så den industrielle klasse legitimt kan kræve politiske reformer, fordi de nu er en magtfaktor (Moore Jr., 1973, s. 425). Dette synspunkt bakkes op af Theda Skocpol, der beskriver, at monarkerne havde behov for at modernisere landbruget og mobilisere de store nye maskinindustrier, men at dette betød, at man fik skabt nogle nye sociale grupper, især i industrien, som ønskede større politisk magt (Skocpol, 1979, s. 50). Dette kunne også indikere, at også Skocpol og Congletons teori er konkurrerende.

Med styrkelsen af den kommercielle industri og indførelsen af kapitalisme blev der skabt en klasse, som hurtigt kunne få politisk magt, fordi de pludselig sad i en økonomisk førerposition. Moderniseringen skabte konflikter mellem landbruget og den stigende industrielle handelsklasse, idet den stadig stærkere handelsklasse fik en stigende politisk indflydelse. Demokratiets indførelse i 1800-tallet skal altså ses som den nye politiske klasses krav om en ændring af de europæiske landes forældede sociale struktur (Moore Jr., 1973, s. 30).

Det er ikke kun Barrington Moore Jr. og Theda Skocpol, som argumenterer imod Congletons teori med henvisning til, at demokrati opstod gennem political participation. Ifølge Samuel P. Huntington er demokrati bl.a. et resultat af en høj koncentration af samfundsengagement blandt den almene befolkning (Huntington, 1968, s. 1). Modernisering handler om, at der skabes en øget politisk bevidsthed og en organiseret opposition til den gamle politiske elite gennem den nye intellektuelle elite. Der skabes således en konflikt mellem den nye elite baseret på moderne uddannelse og den

traditionelle elite, hvis autoritet hviler på arvet status og store jordbesiddelser (Huntington, 1968, s. 39). Hvert oprør indebærer angiveligt mobilisering til politisk kamp. Hvis der ikke er nogen kamp, er der ingen mobilisering. Den afgørende forskel indebærer målet og rammerne for opstanden. I det nationalistiske tilfælde er målet den kejserlige magt, og mobiliseringen finder sted inden for rammerne af en nationalistisk bevægelse, der erstatter den kejserlige magt som kilde til legitimitet i det politiske system (Huntington, 1968, s. 75).

Dette kunne tyde på, at Huntingtons teori må opfattes som en supplerende teori til Congletons. Selvom de begge anser demokratiet for at være opstået gennem en stigende administrativ ændring hos monarkierne, så er Huntington uenig med Congleton i, hvordan den administrative ændring startede. Ifølge Huntington blev det skabt gennem stigende moderniseringskrav og reformønsker hos befolkningen. Huntington fokuserer således på en Bottom-Up-analyse af demokratiseringen og ikke som et led i en modernisering af centraladministrationen indefra i en Top-Down-effekt, sådan som Congleton beskriver det.

Moderniseringskravet og den politiske stabilitet kræver ifølge Huntington en alliance mellem bønderne, der arbejder i landbruget på landet, og industriarbejdere og de intellektuelle universitetsuddannede, der arbejder i byerne. Et afgørende vendepunkt i udvidelsen af den politiske deltagelse i et moderniseringssamfund er optagelsen af landmasserne i national politik (Huntington, 1968, s. 74). Dette fænomen bliver belyst af Skocpol, hvilket også placerer det som en modteori til Congleton. Ifølge Skocpol havde monarken ikke været god nok til at sikre en reform af bøndernes økonomiske og politiske forhold, hvilket skabte en opblomstring af bondefællesskaber, som kæmpede for økonomisk frihed samt administrativ autonomi fra enevælden (Skocpol, 1979, s. 120). Demokratisering, eller hvad Huntington kalder politisk modernisering, indebærer altså en øget politisk deltagelse af alle samfundets sociale grupper. Udvidet deltagelse i politik kan styrke regeringens kontrol af folket som i totalitære stater, eller det kan forbedre folkets kontrol af regeringen som i demokratiske stater (Huntington, 1968, s. 35).

Dette synspunkt bakkes op af Sheri Berman, der i sin undersøgelse tager udgangspunkt af nedbrydelsen af Weimarrepublikken. Fraværet af stærke og lydhyre politiske institutioner skabte et mere aktivt civilsamfund, som kunne tjene til at underminere snarere end at styrke et politisk regime (Berman, 1997, s. 402). Denne analyse støttes af Skocpol, som også understreger, at political participation opstod i den situation, hvor kongemagten ikke kunne imødekomme de politiske krav

om forandring, som borgerne i civilsamfundet ønskede (Skocpol, 1979, s. 50). Ifølge Skocpol var det en kombination af stærkere landbrugsorganisationer og arbejderforeninger i industrien, der sammen skabte grobund for demokratiet. Sammen var disse grupper stærke nok til, at de via social kamp kunne få indflydelse på de mest fatale dele af de europæiske økonomier (Skocpol, 1979, s. 113). Ifølge Skocpol og Berman bygger demokratiets fundament således på et ønske om politiske reformer hos en mobiliseret befolkning. Dette synes igen at være konkurrerende med Congletons teori.

Deltagelse i diverse civilsamfundsorganisationer såsom politiske partier, faglige organisationer og borgerrettighedsforsamlinger bandt ifølge Berman bønder og arbejdere sammen og mobiliserede dem til politisk deltagelse mod uretfærdigheder i samfundet og det politiske system. Når den nationale regering ikke reagerer på opfordringer til økonomisk og politisk forandring, og når traditionelle politiske partier ikke kan tilpasse sig massepolitikens nye æra, så vækkes civilsamfundet. Berman understreger imidlertid, at de nye foreninger ikke nødvendigvis var demokratisk indstillede (Berman, 1997, s. 413). Svag politisk institutionalisering har det nemlig med at skabe en stærk utilfredshed i den almene befolkning, og til sidst kulminerer denne utilfredshed (Berman, 1997, s. 402). I denne situation kan civilsamfundsorganisationer understøtte en generel uretfærdighed og fremtvinge ændringer på baggrund af specifikke interesser. Sociale revolutioner opstår ved utilfredshed og specifikke politiske kriser, hvis den gamle styreform ikke kan indfri borgernes forventninger, når der opleves fremskridt i den internationale verden (Skocpol, 1979, s. 47). Dette fokus på demokrati som et udtryk for en social mobilisering og et udtryk for en klar utilfredshed med regentens magt og dennes administration står i modsætning til Congletons teori.

Ud fra gennemgangen af det teoretiske grundlag for undersøgelsen synes det klart, at det valgte teoretiske grundlag står i modsætning til hinanden. Helt overordnet kan teorien om demokratiets start opsummeres som splittet mellem institutionalisme og political participation. På den ene side fremføres teorien om institutionalisme af Congleton, der argumenterer for demokrati som en evolutionær udvikling, hvor kongen spiller en central rolle gennem en accept af en gradvist mere liberal sammensætning af statsadministrationen, som løbende liberaliserede statens institutioner. Ændringen i statsadministrationen opstod, fordi kongen ville sikre sig mod et oprør fra den borgerlige elite. På den anden side anføres teorien om political participation af Moore Jr., Berman, Skocpol og Huntington. Her lægges der vægt på et demokratiønske fra de velhavende bønder, som igennem engagement i civilsamfundet kunne kræve politiske reformer fra en svækket kongemagt og et aristokrati, som ikke havde haft held med at omstille sig til en markedsøkonomi. Ifølge Moore Jr.

opstod demokratiet således på baggrund af krav om politiske og økonomiske reformer fra det mobiliserede borgerskab. Det synes klart, at de omtalte modteorier til Congleton, altså de teorier, som fokuserer på political participation, også kan opstilles i forskellige grupper: Mens Moore Jr., Skocpols og Bermans teorier fremstår konkurrerende ift. Congletons teori, så fremstår Huntingtons teori som et supplement til Congletons teori.

Congleton i en dansk kontekst

Litteraturreviewet viste en klar tendens til, at man i historievitenskaben ikke inddrager forklaringer, som omhandler strukturelle ændringer, men snarere fokuserer på markante aktører, der ikke ses som en del af en generel samfundsudvikling. Den eksisterende danske litteratur omkring demokratiseringen af Danmark i 1848 indikerer, at kongen og de ledende demokratiske skikkelser på en eller anden måde havde en fælles konsensus, som gjorde, at det hele forløb fredeligt.

Ifølge Congleton er pludselige radikale ændringer af det tidligere regime ikke nødvendige for at opnå demokrati. Institutionel fleksibilitet, forhandling og liberale interesser i centraladministrationen kan også sikre demokrati (Congleton, 2011, s. 182). Ift. Congletons argumentation undlader den eksisterende danske litteratur på området at undersøge, hvordan politiske institutioner har magt til at kunne påvirke aktørernes præferencer, og hvordan en overgang fra absolutisme til demokrati kan ske så fredeligt, som det skete i Danmark (Congleton, 2011, s. 182).

Congletons teori efterlader nogle klare hypoteser om den danske demokratiseringsproces i 1849.

1. Man vil se en demokratiudvikling, der er evolutionær og forløber over en lang periode.
2. Kongemagten var reformvenlig og villig til at give afkald på magt til fordel for liberale reformer, som var med til at skabe en stærk centraladministration, der over tid fik en reel indflydelse på landets politiske og sociale udvikling.
3. Den danske kongemagt var en del af løsningen og dermed også være en klar del af det senere demokrati.

4. Der var et ønske fra de ledende skikkelser om, at de etablerede institutioner og fremgangsformer fra absolutismen skal forblive, fordi man generelt ikke har tiltro til den almene befolkning som en politisk gruppe.

Teorierne vil blive undersøgt ud fra indsamlet data. De indsamlede data til undersøgelsen vil være en blanding af nedskrevne, historiefaglige analyser med udgangspunkt i dem, der er beskrevet i litteraturreviewet, samt enkelte tidssvarende kilder. Dette skyldes ikke mindst, at undersøgelsen er styret af en problemformulering, der fokuserer på at bestemme en overordnet forklaring på demokratiseringen i 1849. Da undersøgelsens data primært vil være tekster, som skal tekstanalyses, betyder det også, at det er kvalitative datakilder og en kvalitativ tekstanalyse, som vil være udgangspunktet for undersøgelsen. En mere dybdegående begrundelse for og diskussion af valg af datakilder og analysestrategi fremstilles i det efterfølgende metodeafsnit.

Metode

Da forskningsspørgsmålet lægger op til en politologisk undersøgelse af en historisk begivenhed, vil forskningsdesignet være anderledes end i gængse politologiske undersøgelser. Undersøgelsen har den metodiske begrænsning, at der udelukkende anvendes kvalitative data fra nedskrevne kilder og forskningsartikler, da det har været vanskeligt at få adgang til målbare empiriske data fra 1830'erne og 1840'erne. Denne begrænsning betyder, at analysen udnytter tekstanalytiske metoder til at besvare problemformuleringen. Som det antydes i teoriafsnittet, bliver der anvendt en deduktiv tilgang til analysen. Undersøgelsen tager nemlig udgangspunkt i eksisterende teori, som der i undersøgelsens teoriafsnit er udledt hypoteser på baggrund af. For det andet er det umuligt at tilgå denne problemstilling induktivt, da spørgsmålet ikke fokuserer på en nutidig problemstilling (Andersen et al., 2012, s. 73). Hypoteserne i teoriafsnittet blev fremlagt på baggrund af Congletons teori, da det er denne teori, der fokuseres på i forbindelse med forklaring af Danmarks demokratiseringsproces. Modteoriene vil blive benyttet til at reflektere over det, som Congletons teori ikke kan forklare, hvilket vil skabe grundlinjerne for diskussionsafsnittet.

Valget af forskningsdesign fordrer nogle bestemte analytiske metoder til besvarelsen af problemformuleringen. Med fokus på nedskrevne kilder og et deduktivt design syntes det at være nødvendigt at benytte en tekstanalyse som metode (Andersen et al., 2012, s. 117). Denne metode kan dog også give fordele i analysen, da den lægger op til at skulle observere sociale meninger, sociale relationer, social kommunikation og magtforhold – alle sammen elementer, som udgør samfundsvidenskabens genstandsfelt (Andersen. et al., 2012, s. 213). Da formålet er at finde frem til en generel teori, som kan forklare demokratiseringen af Danmark, vil tekstanalysen fokusere på kildernes og den historievindskabelige litteraturs brug af ord og vendinger i forståelsen af kongens rolle i demokratiseringsprocessen, de kongelige rådgiveres rolle i demokratiseringsprocessen, revolutionsfrygten hos kongen, ændringen af centraladministrationens medlemmer fra konservative til liberale samt optagelsen af en ny økonomisk elite og deres krav om liberale reformer. På den måde kan analysen vise, om Congletons teori om evolutionær demokratisering eller Moore Jr., Berman, Skocpol og Huntingtons teorier om revolutionær demokratisering bedst beskriver den danske demokratiseringsproces.

I den samfundsvidenskabelige del af analysen vil undersøgelsens problemstilling blive belyst ud fra process tracing. Undersøgelsen fokuserer på at teste teori på et historisk emne, og process tracing er særdeles nyttig som teoritestende metode, fordi den kan etablere korrelationer mellem den uafhængige og den afhængige variabel (Andersen et al., 2012, s. 243). Desuden er denne metode systematisk og har en generaliserbarhed, fordi der bliver studeret enkelte generaliseringsmulige mekanismer. Metoden er et vigtigt værktøj, fordi undersøgelsen fokuserer på at undersøge teoretiske, kausale sammenhænge (Andersen et al., 2012, s. 243). I den teoritestende process tracing vil de kausale mekanismer i Congletons teori om evolutionær demokratisering samt i Moore Jr., Berman, Skocpol og Huntingtons teorier om revolutionær demokratisering blive undersøgt. Dette vil gøres ved at undersøge, hvor og i hvor høj grad de enkelte elementer i undersøgelsens hypoteser er til stede i det undersøgte materiale, og hvordan elementerne i deres teorier kan forklare det historiske forløb (Andersen et al., 2012, s. 244). Dette gøres ved, at hver hypotese samt modteori bliver undersøgt enkeltvis for at vise, i hvor høj grad den kausale sammenhæng er til stede i hypotesernes argument.

Da undersøgelsen fokuserer på tværfaglighed mellem samfundsfag og historie, vil analysen som det sidste element gøre brug af en kildekritisk analyse. I den kildekritiske analyse bliver kilderne undersøgt først ud fra deres udsagnsevne og senere deres udsagnskraft. I undersøgelsen af en kildes udsagnsevne analyserer man, hvad kilden kan fortælle om undersøgelsens problemstilling. I undersøgelsen af kildens udsagnskraft, analyser man kildens troværdighed. Dette undersøges ved at tjekke dens ophav, altså om der er tale om en primær eller sekundær kilde, om kilden er et levn eller en beretning, om kilden er samtidig eller ikke-samtidig, om der er tale om en førstehåndskilde eller en andenhåndskilde, samt hvilken tendens kilden har (Paludan, 1999, s. 10). Brugen af historiske kilder betyder, at der er brug for at undersøge deres udsagnsevne i forhold til problemstillingen, men også deres udsagnskraft for på bedst mulig vis at kunne benytte dem som led i den kausalitet, der undersøges i de benyttede teorier (Olden-Jørgensen, 2001, s. 16). Den kildekritiske analysestrategi er desuden brugbar i en situation, hvor kilderne skal bruges funktionelt, altså hvor undersøgelsen er styret af et forskningsspørgsmål (Olden-Jørgensen, 2001, s. 26). Ydermere passer den kildekritiske analyse godt sammen med tekstanalysen, da den undersøger kildernes brug af ord og vendinger til at finde frem til kildernes udsagnsevne og udsagnskraft.

Datakilderne, der benyttes i undersøgelsen af forskningsspørgsmål, indeholder forskellige former for data. Fælles for alle datakilderne er, at de er nedskrevne kilder i tekstform. Der bliver ikke benyttet grafiske kilder, og der vil heller ikke være statistisk materiale eller statistiske undersøgelser knyttet

til denne undersøgelse. Fravalget af grafisk og statistisk materiale skyldes, at det har været vanskeligt at fremskaffe statistisk materiale fra før år 1900. Dette har betydet, at undersøgelsen måtte benytte historiske kilder fra centraladministrationen: "Forarbejder til Grundloven af 5. juni 1849" og "Grundloven 1849". Desuden vil to taler fra en af de ledende personer i grundlovs kampen blive benyttet, nemlig Orla Lehmanns "Falstertalen 30. januar 1841" og Orla Lehmanns "Tale ved Casinomødet 20. marts 1848". Som historisk kilde benyttes endvidere avisartiklen "Hvo bør vælges til Rigsdagsmedlemmer?", som blev bragt i *Almuevennen* d. 28. august 1848. Valget af disse historiske kilder skyldes flere overvejelser. For det første skal mængden af historiske kilder sikre opgavens fokus på opbygning af en teoretisk forklaringsramme og ikke på at finde frem til, hvad den historiske begivenhed var. Valget af kilder er desuden begrundet ud fra, hvilke kilder der bedst kan benyttes til at undersøge problemstillingen. Derfor har der i valget af kilder været en naturlig selektionsproces ud fra den historiske, kildekritiske metode, der vil blive beskrevet senere i afsnittet. Dette blev gjort, fordi der i undersøgelsen fokuseres på det funktionelle kildebegreb, hvor kilderne vurderes ud fra, hvor godt de kan besvare problemformuleringen.

Begrænsningen af kilder gør, at der kan være større fokus på de valgte teoriers mulighed for at forklare begivenheden. Den begrænsede mængde kilder sikrer derfor, at undersøgelsen beholder sit samfundsvidenskabelige fokus på at undersøge muligheden for at benytte teorier til at forklare en historisk begivenhed. Dog betyder det også, at denne undersøgelse ikke vil kunne forklare alle aspekter ved den danske demokratisering, og mængden af historiske kilder gør samtidig, at man kun har mulighed for at undersøge forløbet lige omkring 1848. Begrænsningen af kilder betyder derfor, at denne undersøgelse ikke vil kunne forklare alle aspekter af den givne historiske begivenhed.

Til besvarelsen af problemformuleringen vil der yderligere blive benyttet nogle nedskrevne historiske undersøgelser fra den moderne historieforskning. Nogle af dem, der vil blive benyttet, er allerede omtalt i litteraturreviewet. Det drejer sig om Tim Knudsens bog "Fra enevælde til folkestyre: Dansk demokratihistorie indtil 1973.". Hans Vammens artikel "Grundlaget for det moderne Danmark? Hovedlinjer i dansk politisk idehistorie" og Jes Fabricius Møllers artikel "Det Indskrænkede monarki og teorien om statsmagtens ligevægt" vil også blive benyttet. Det betyder, at det overvejende er videnskabelige artikler, som vil blive benyttet til at besvare problemformuleringen.

Da undersøgelsen har en afgrænset mængde af historiske kilder, men fokuserer på at benytte så relevante kilder som muligt i forhold til problemstillingen, skabes der en naturlig begrænsning for, hvilke analyser man vil kunne lave. Et er, at der benyttes en fortolkende tekstanalyse. Noget andet er, at traditionen inden for samfundsvidenskabelige undersøgelser er at benytte sig af statistiske eller kvalitative interviews. Denne undersøgelses metoder ligger dermed lidt uden for normen af, hvad man normalt benytter sig af i samfundsvidenskaben. Dette kan dog retfærdiggøres ved, at problemformuleringen med dens historiske dimension fordrer tekstanalyse. Det vil ikke være muligt at gennemføre interviews, da undersøgelsens kernefelt er en begivenhed, der ligger over 100 år tilbage. Desuden gør undersøgelsens tidsbegrænsning, at det ikke er muligt at gennemføre et stort arkivarbejde. Derfor benyttes der også forskningsartikler til at belyse problemstillingen.

Med hensyn til analysemetoden skal der endvidere adresseres nogle forbehold. Undersøgelsen fokuserer på en bestemt begivenhed (single-case-studie), som skal forklares generelt, og dermed er der tale om en analytisk generalisering, hvor en case måske vil kunne forklare tilsvarende cases (Andersen et al., 2012, s. 213). Der vil derfor være mange aspekter af demokratisering, som denne undersøgelse ikke vil kunne forklare, og ud fra de samfundsvidenskabelige forskningskriterier i forbindelse med generaliserbarhed kan det begrænsede kildemateriale være et problem (Andersen et al., 2012, s. 106).

Selv med disse forbehold er undersøgelsen dog gyldig. Den interne validitet handler om gyldigheden af ens kausalslutning. Selvom denne undersøgelse ikke kan generalisere sine resultater fordi der kun fokuserer på Danmark, kan der fortsat undersøges en sammenhæng mellem den afhængige variable (demokrati), og en af de to uafhængige variabler (political participation og institutionalisering), idet der er klarhed omkring den tidsmæssige rækkefølge, så det enten er political participation eller institutionalisering, der skaber demokrati (Andersen et al., 2012, s. 104). Man må derfor tage forbehold for den interne validitet, selvom denne generelt er høj i et casestudie (Andersen et al., 2012, s. 104).

Mulighederne med denne analyse ift. generaliserbarhed er, at man kan blive klogere på, hvordan man ud fra samfundsvidenskabelige teorier kan forklare et bestemt historisk fænomen (Andersen et al., 2012, s. 105). Der synes derfor ikke at være problemer med analysens metoder som sådan. Der kan ikke laves en generel forklaringsmodel for, hvad der skabte demokrati i Europa i denne periode.

Denne undersøgelse fokuserer på Danmark, og undersøgelsen kan derfor ikke bruges til at sige noget generelt om demokratisering i 1800-tallet. Derfor vil denne undersøgelse mangle noget ift. den eksterne validitet. Desuden kan der også være problemer med reliabilitet, når undersøgelsen bygger på tekstfortolkning og ikke på målbare data (Andersen et al., 2012, s. 102). Dette synes at være et generelt problem, når man vælger en casebaseret undersøgelse (Andersen et al., 2012, s. 110). Endelig skal man også tage forbehold for de udlægninger, der er i forbindelse med de historiske kilder, da mængden af disse er begrænset.

Metodernes styrker og muligheder udnyttes således bedst ved at belyse forskningsmaterialet gennem en tekstanalyse og ved at besvare problemformuleringen ud fra undersøgelse af de nedskrevne data gennem kildekritisk analyse og process tracing.

Det tekstanalytiske perspektiv

Enevælden i 1700-tallet

Danmark holdt sig i slutningen af 1700-tallet uden for internationale konflikter, hvilket gjorde, at der var tid og økonomi til at forny riget. Disse fornyelser betød ikke mindst en større udvikling af statsapparatet, som medførte, at enevælden blev mindre reaktionær og mere åben over for forandringer. Denne forandring blev kaldt for opinionsstyret enevælde (Knudsen, 2006, s. 87). Den benyttede argumentation består i, at den enevældige konge gennem tiden har løsnet sin kontrol over rigets udvikling og givet mere råderum til sine rådgivere (Andersen et al., 2006, s. 213). Litteraturen placerer altså enevælden som en central figur. Enevældens magtforhold og magtanvendelse gennemgår i løbet af 1700-tallet en forvandling for at sikre sig den nødvendige opbakning, og det synes at være et tegn på de første tiltag mod et friere samfund bygget på opinion. Dette kunne ud fra en tekstanalytisk tilgang og ud fra den gennemgåede teori svare til Congletons overordnede tese. Det tyder på, at der i løbet af 1700-tallet har været en evolutionær udvikling af de politiske institutioner.

Karakteriseringen af det daværende danske styre var, at man tog sig god tid til reformer (Holcombe, 2012, s. 387). Reformerne synes at være blevet gennemført ét skridt ad gangen, hvor man først igangsatte en ny reform, når man kunne se resultaterne af de ældre reformer, hvilket skabte et tillidsbånd mellem kongen og folket. Der har altså været tale om en gradvis evolutionær fornyelse. Tolkter man på dette ud fra en tekstanalyse med baggrund i teksternes sociale mening, og sætter man dette sammen med de anvendte teorier, har det tilsyneladende været en fredelig periode i Danmark (Andersen et al., 2012, s. 213). Den siddende danske monark i 1700-tallet blev set som en central aktør og beskrives som reformvillig og moderne. Det tyder på, at de danske monarker, ligesom Congleton beskriver det, har været indstillet på at reformere landet i en sådan grad, at der ikke havde været grobund for voldelige opstande i befolkningen. Der synes med 1700-tallets grundlæggende reformer at være igangsat gradvise samfundsændringer, der indikerer en evolutionær udvikling mod bedre leveforhold for bønderne og en forbedring af relationen mellem adelen og den almene befolkning (Congleton, 2012, s. 62). Dette kunne pege på, at det danske demokrati var en evolutionær proces, som hypotese 1 beskriver.

Den reformvenlige enevælde kom ikke mindst til udtryk gennem landboreformerne. Landboreform-

erne skabte bedre vilkår for bønderne og skabte en institutionel dynamik. På den måde fik kongemagten flere tilhængere blandt bønderne. Kongen fik pludselig en helt ny form for legitimitet, og dermed kunne han beholde sin magt. Hvis man kigger på teksternes narrativer, synes reformeringen af landbruget og bøndernes forbedrede vilkår ud fra en tekstanalytisk tilgang at svare til Congletons overordnede teori (Andersen et al., 2012, s. 214). Der synes inden for den tilgængelige historiefaglige litteratur at tegne sig et billede af, hvad Congleton betegner som et ønske fra kongens side om at have en så effektiv og funktionel administration som muligt. Oprettelsen af regler og love for landmændenes arbejde var med til at skabe stabilitet og regulerede godsejernes ret til vold og magtanvendelse mod bønderne. Dette tyder igen på en stærk kongemagt, som ønskede at kunne kontrollere sine landområder meget mere effektivt (Congleton, 2012, s. 94).

En styrkelse af enevældens magt blev mulig gennem befolkningens accept af den opinionsstyrede enevælde, der støttede et foreningsliv, der skabte private initiativer. Den opinionsstyrede enevælde skulle være i kontakt med befolkningen, og det medførte bl.a. skabelsen af en mere vidtgående ytringsfrihed uden forhåndscensur, som dog stadig var meget afhængig af embedsmændenes fortolkning af loven og af deres egne holdninger og behov (Knudsen, 2006, s. 97). Ser man dette udsagn ud fra en fortolkning af de anvendte teoretiske retningers genstandsfelter, synes centraladministrationen at være et centralt element i teksternes argumentation (Andersen et al., 2012, s. 213). Dette viser evidens for, at det danske demokrati har været igennem en større udvikling af den danske statsadministration. Den gradvise stigning i frihedsrettigheder kunne tyde på, at der inden for den danske centraladministration var kommet flere liberale, som så positivt på bredere frihedsrettigheder. Regenten ønskede stabilitet mere end noget andet og var derfor klar til løbende at lave reformer for at beholde magten og opretholde status quo (Congleton, 2012, s. 261).

Kongens velvilje til gradvise reformer tyder på, at demokrati, sådan som Congleton beskriver det, er kommet ved, at liberale idéer med tiden blev accepteret blandt de siddende monarker, og at reformerne dermed blev mere liberale i deres strukturer (Strom, 2011, s. 669). Da enevælden faldt, var der ingen blodsudgydelser, fordi den opinionsstyrede enevælde havde udviklet sig til et upersonligt og reformvenligt embedsstyre (Knudsen, 2006, s. 100). De ord og vendinger, der er blevet brugt til at beskrive den danske enevælde, indikerer, at det danske demokrati kom ud af gradvise reformer af statsadministrationen. Dette tyder på, at der er evidens for hypotese 1 om, at det danske demokrati opstod som følge af en evolutionær udvikling over en lang periode.

Til at beskrive det danske enevælde benytter Knudsen sig af adjektiver som reformvenlig, moderne, upersonligt og reformvenligt (Knudsen, 2012, s. 96). Dette kunne ud fra en tekstanalytisk vinkel tyde på, at Congleton i en dansk kontekst har ret, når det kommer til demokratiseringen i 1800-tallet. Der bliver benyttet ord og vendinger, som vidner om enevældens gradvise ændring fra offensiv ledelse til mere passiv ledelse i et upersonligt embedsstyre (Andersen et al., 2012, s. 213). Det forekommer at være et klart eksempel på Congletons teori om, at stigningen af det vestlige demokrati ikke kom på baggrund af en heroisk indsats, men at de forfatningsmæssige forhandlinger gradvist skabte et mere demokratisk samfund på baggrund af en lang række liberale reformer i det 19. århundrede (Congleton, 2012, s. 590).

Enevælden opbyggede dermed et moderne bureaukratisk system op gennem 1700-tallet og 1800-tallet, som tog udgangspunkt i personlige kvalifikationer og professionalisme og ikke på arvelige privilegier (Knudsen, 2006, s. 100). Den danske enevælde opbyggede en stat med en usædvanlig autonomi over for hele samfundet, og der var skabt splittelse mellem den gamle og den nye adel (Knudsen, 2006, s. 77). Der syntes ikke at være tegn på, at enevælden havde ændret meget ved domstolenes arbejdsformer, men kun på rekrutteringen af dommerne og højesteretsdommerne. Rekrutteringen fandt udelukkende sted blandt dem, som havde førstekarakterer, og som var udnævnt af kongen, hvilket gjorde, at domstolen ikke blandede sig i kongens forvaltningsafgørelser (Knudsen, 2006, s. 75). Dette tyder på, at den danske enevælde kunne skabe et rum for en vis borgerlig offentlighed og foreningsdannelse. Ud fra en tekstanalytisk tilgang synes der at være et narrativ omkring enevældens rolle i forbindelse med rekruttering til højesteret og opbygningen af et moderne bureaukrati. Den danske litteratur har således et særligt fokus på enevælden og især på enevældens opbygning af den moderne stat (Andersen et al., 2012, s. 213).

Der kom med tiden flere liberalt sindede ind i den enevældige monarks statsadministration, og dette tiltog især i løbet af den sidste del af 1700-tallets enevælde (Knudsen, 2006, s. 100). Det indikerer, at der som forløber til det demokratiske gennembrud i 1849, havde været en serie af reformer af den enevældige konges praksis og de lovgivningsmæssige beføjelser. Ud fra en fortolkende tekstanalyse synes der i state of the art inden for historieforskningen at være et klart narrativ om enevælden som skaber af rum for borgerlig, offentlig foreningsdannelse (Andersen et al., 2012, s. 212). Satsning på kvalificeret arbejdskraft på baggrund af kvalifikationer synes også at svare til Congletons teori om et demokrati, som udspringer af en reformering af statsadministrationen. Enevælden havde et

armslængdeprincip over for domstolene, og man oplevede, at der kom flere liberale reformer i 1800-tallet på grund af flere liberalt sindede rådgivere i statsadministrationen (Congleton, 2012, s. 262). Der synes altså igen at være evidens for, at det danske demokrati var evolutionært, og at udviklingen forløb over en lang periode, som hypotese 1 foreslår.

Den politiske debat i Danmark begynder

Politisk teoretisering og politisk debat i videre kredse begyndte i Danmark i midten af 1700-tallet, hvor der skete en stigning i politiske debatter i hele Europa (Seip, 1958, s. 399). Oprettelsen af foreninger satte flere politiske samtaler i gang, og omkring 1780'erne kom der en opblomstring af meningsfællesskaber (Seip, 1958, s. 400). Dette satte diskussioner i gang i Danmark, især hos de radikale, men også hos de kongetro, om, at den offentlige mening var det, som den herskende klasse skulle følge, så de ikke længere selv kunne bestemme, hvilken opinion der var den rigtige. I Danmark kom dette til udtryk ved, at den franske revolution ændrede debatten, så nogle blev mere radikaliserede i deres holdninger til statsmagten, især når det gjaldt Danmarks fremtidige styreform (Seip, 1958, s. 404). Der synes ud fra en tekstanalytisk tilgang at blive fokuseret på fri debat og folket som meningsdannere (Andersen et al., 2012, s. 213). Dette tyder ikke på institutionalisering, som Congleton beskriver. Men kigger man på Huntington og political participation, synes der at være indikationer på, at der har været en form for offentlig mening og dermed en grad af political participation. Der synes at have været en form for modernisering, hvor nye værdier undergraver de gamle baser for sammenslutning og autoritet og skaber nye fællesskaber, der motiverer folk til at danne nye grupperinger (Huntington, 1968, s. 37). Den danske demokratiseringsproces kunne dermed også være et udtryk for en stigende politisk bevidsthed i befolkningen. Der bliver fokuseret på de intellektuelle kredse i Danmark, og at der i netop disse kredse er sket en øget bevidsthed om den uretfærdige fordeling af magt. Dette synes ud fra en tekstanalytisk tilgang at passe med Huntingtons beskrivelse af political participation som forklaringsmodel (Andersen, 2012, s. 214). Noget tyder på, at ændringen i befolkningens motivation og gruppering efter den franske revolution kan kobles til Huntingtons teori om øget bevidsthed som udslagsgivende for politisk aktivitet. Men muligheden for at starte foreninger og for at deltage i den politiske debat havde sine begrænsninger. Dette skyldes ikke mindst, at Christian d. 6. i 1799 pludselig indførte begrænsninger for den frie politiske diskussion (Seip, 1958, s. 399). Political participation havde sine åbenlyse udfordringer og kan derfor ikke ses som den bærende årsag til demokratiets indførelse. Dertil havde kongen mulighed for effektivt at begrænse den kritiske, politiske debat i offentligheden. Således kan man ud fra en tekstanalytisk

tilgang se, at der i denne forbindelse bliver benyttet ord og vendinger om kongens begrænsning af muligheden for politisk debat og dermed for at dæmpe political participation (Andersen et al., 2012, s. 214).

De overordnede styreformer, der blev diskuteret i den politiske debat, var demokrati (republik), aristokrati/monarki (enevælde) og despoti (blandet forfatning) (Seip, 1958, s. 414). Der var dog ikke stor tiltro til demokratiet som styreform i starten af 1800-tallet. Det var folkebegrebet og ikke demokratibegrebet, der var tyngdepunktet i dansk politisk diskurs i midten af det 19. århundrede. Demokraterne blev med udgangspunkt i erfaringerne fra den franske revolution set som samfundsødelæggende og venstreorienterede. Folkebegrebet var derimod bredt anerkendt, og alle politikere brugte folkebegrebet i politiske ytringer (Nevers, 2011, s. 119). Ud fra en tekstanalytisk tilgang fokuseres der på mobiliseringen under folkebegrebet og skabelse af en større deltagelse i civilsamfundsorganisationerne (Andersen et al., 2012, s. 214), Dette kunne igen tyde på political participation som drivkraft for demokratiseringsbølgen i Danmark. Der har angiveligvis været en demokratisk mobilisering af bønderne, og borgerne blev bundet sammen i en fælles kamp og kunne mobilisere sig til politisk deltagelse (Berman, 1997, s. 408). I denne sammenhæng findes der altså ikke evidens for Congletons teori om institutionelle reformer som udslag for demokrati. Det er dog tydeligt, at den franske revolution skabte en skepsis for inddragelsen af pøblen. Demokratiet skulle sikres gennem en politisk bevidst elite.

Dette betød også, at når de politiske skikkelser ønskede en udvidelse af ”folkets” politiske medbestemmelse, så betød ”folket” i praksis de lærde. Især på den konservative fløj, men også hos de nationalliberale, var der modstand mod, at almuens skulle have politisk indflydelse (Nevers, 2011, s. 133). Nevers lægger altså ud fra en tekstanalytisk betragtning vægt på en begrænset tiltro til almuens formåen inden for politik og statsførelse. Desuden omtales et ønske om en reformering af enevælden. Nevers lægger vægt på en reform af enevældens magt fra at være givet af Gud til at være givet af folket og dermed til at være opinionsstyret (Andersen et al., 2012, s. 213). Dette synes at svare til Congletons teori. Congleton beskriver demokratiske reformer som monarkens forsøg på stabilisering af den politiske debat fra den intellektuelle middelklasse, som ville have mere magt. Congleton synes i danske sammenhænge at kunne påvise, at den nye politik for monarken og centraladministrationen var udslagsgivende for landets rolige demokratiseringsproces (Congleton, 2012, s. 226). Dette ses ikke mindst ved den opinionsstyrede enevælde, som var en ny form for

enevældigt styre, der forsøgte at sikre monarkiets legitimitet over for befolkningen ved at fremstille monarkiet som åben over for politiske og økonomiske reformer (Seip, 1958, s. 428). Hvis man analyserer dette ud fra en tekstanalytisk tilgang, tyder det på, at den danske demokratisering i højere grad skyldes en gradvis reformering af enevælden, sådan som Congleton foreslår, end det skyldes political participation, sådan som Huntington foreslår. Der er især fokus på den ringe tiltro til almuens politiske formåen i Danmark, den ringe mulighed for offentlige debatter, samt, at det kun var en lille skare af intellektuelle, som gik konkret ind i kampen. Det virker derfor sandsynligt, at den siddende monark igennem sit embedsværk har udarbejdet politiske og økonomiske reformer for at minimere den utilfredshed, som kom til udtryk i visse dele af befolkningen (Andersen et al., 2012, s. 213). Dette kunne tyde på, at det danske demokrati opstod på baggrund af reformer, som blev så godt modtaget hos den borgerlige politiske elite, at de ikke behøvede at protestere (Congleton, 2012, s. 226). Dette indikerer, at der er evidens for undersøgelsens hypotese 2 om demokrati som udtryk for kongens reformvillighed til at skabe en stadig mere liberal centraladministration.

Den generelle mistro til, at den almene befolkning havde evnerne til at lede et land, synes at hænge godt sammen med Congletons beskrivelse af demokratiet. Den opinionsstyrede enevælde handlede om magtudøvelsens faktiske vilkår (Seip, 1958, s. 428). Der var en følelse hos mange om, at regenten i mange af sine gerninger var afhængig af folket. Han var bundet af den offentlige mening i forhold til forestillingen om den tvingende magt i opinionen. Uden den offentlige menings samtykke kunne regenten ikke gennemføre noget (Seip, 1958, s. 428). Denne ændring til en mere opinionsstyret enevælde synes at vise hen mod en langsom ændring til demokratiet, der skyldes en lang række mindre reformer af statens styreform. Det bliver beskrevet som den opinionsstyrede enevælde og den stadige mistro til befolkningens potentiale. Ud fra en tekstanalytisk tilgang bliver den opinionsstyrede enevælde udstyret med beskrivelser som et reformvenligt styre, der gradvist har ændret sin status og sine magtbeføjelser for at sikre sig opbakning fra befolkningen (Andersen et al., 2012, s. 213). Dette synes at bestyrke hypotese 3 om, at kongen skal ses som en central figur i det danske demokrati. Den opinionsstyrede enevælde synes at være et klart tegn på, at det moderne danske demokrati er kommet gradvist gennem parlamentariske reformer med afsæt i en konstitutionel og økonomisk liberalisering i løbet af 1800-tallet (Congleton, 2012, s. 574).

I 1838 umiddelbart efter Christian d. 8.'s tronbestigning blev den liberale fløj styrket, og en ny generation af liberale meningsdannere trådte frem. Disse mænds politiske opdragelse var præget af

stænderforsamlingernes indførelse og idéen om en fri forfatning (Bjørn, 2003, s. 247). Der syntes altså også i løbet af 1830'erne at blive skabt en reel opposition til monarkiet. Omkring 1835 var enevældens afskaffelse stadig et fjernt mål for de liberale, som man arbejdede hen imod med stænderforsamlingerne som redskab (Bjørn, 2003, s. 247). Men allerede i begyndelsen af 1840'erne blev kravet om en forfatningsændring aktuel med den nationalliberale Orla Lehmann som talerør (Bjørn, 2003, s. 247). Man havde i et brev til den nye tronarving (Christian d. 8.) beskrevet ønsket om en fri forfatning. Man kritiserede enevælden for ikke at kunne løse de opgaver, den var blevet stillet; nemlig at skabe egentlige borgere i samfundet. Ud fra en tekstanalytisk tilgang tyder det på, at der bliver lagt vægt på organiserede danske foreninger samt et reelt ønske om en mere radikal forandring af landet (Andersen et al., 2012, s. 226). Der synes altså at have været en mobilisering, som Congletons teori ikke helt kan forklare i forbindelse med den danske demokratiseringsproces. Men ser man over på political participation, synes der her at være indikationer, der passer. Udviklingen tyder på, at den danske vej til demokrati har været en politisk mobilisering af folket i form af en liberal mobilisering, der skulle svække kongemagten (Moore Jr., 1973, s. 430). For Moore Jr. og political participation er det vigtigt, at man svækker aristokratiet på landet og sikrer, at aristokratiet ikke kan skabe en stærk opposition til bønderne og arbejderne, hvis man vil have demokrati, hvilket svarer til den danske kontekst. Den liberale klasse har skabt en gunstig situation for social mobilitet. Sociale konflikter, hvad enten det er undertrykkelse fra statsapparatet eller revolution fra folket, sker ikke bare sådan lige, da stabilitet altid vil veje højere end forandring (Moore Jr., 1973, s. 10).

I de mere liberale kredse så man enevælden som et fremmedlegeme, der stod i vejen for fortidens idealer, hvor folket styrede deres egne anliggender (Bjørn, 2003, s. 252). Enevælden søgte at skræmme oppositionen ved at statuere eksempler såsom at landsforvise de skarpeste kritikere, der var populære i befolkningen (Vammen, 1948, s. 39). Man indskrænkede trykkefriheden, som havde været ret rummelig efter datidens målestok (Vammen, 1948, s. 39). Man inddrog desuden den mest begavede del af oppositionen og de yngre akademikere, så de blev systemloyale (Vammen, 1984, s. 39). Set ud fra en tekstanalytisk tilgang bliver der således gjort brug af ord og vendinger som indskrænket trykkefrihed, samt at skabe systemvenlighed hos de yngre akademikere (Andersen et al., 2012, s. 226). Det indikerer, at den siddende centraladministration har haft godt greb om den stigende politiske utilfredshed, og at det ikke har været et pres udefra, der skabte demokratiet. Derfor må ændringerne være kommet indefra. Der synes altså at være evidens for, at der kom flere liberale i

centraladministrationen, fordi regenten valgte de bedste fra universiteterne, og disse akademikere var i løbet af 1800-tallet overvejende liberale. Dette betød, at liberalisme stille og roligt blev mere accepteret hos regenten, hvilket gav mulighed for økonomiske og politiske reformer (Congleton, 2012, s. 262). Der synes altså også her at være evidens for, at hypotese 2 om demokrati som udtryk for kongens villighed til at skabe en mere liberal centraladministration passer ind i den danske kontekst.

Den stadig større kritik af enevælden fra den liberale fløj medførte, at kongen til sidst blev nødt til at lytte til kritikken og blandt andet indførte stænderforsamlingerne (Bjørn, 2003, s. 207). I disse stænderforsamlinger fik de nye politiske strømninger nogle markante indrømmelser og fik på den måde indflydelse ift. kongemagten. Dette tyder på, at der kom fokus på demokratiske reformer i Danmark på baggrund af et kompromis, som den danske konge lavede for at sikre sig mod en revolution. Ud fra en tekstanalytisk tilgang tyder det på, at det har været political participation, som skabte den fornødne baggrund for demokratiet (Andersen et al., 2012, s. 226). Dette kunne tyde på, at der også må have været en situation, hvor sociale og økonomiske forandringer har ændret de traditionelle livsmønstre og opfattelser i befolkningen gennem skabelse af diverse foreninger (Huntington, 1968, s. 31). På den måde kan den danske demokratisering ikke helt klart tilskrives institutionalisering. Indførelsen af stænderforsamlingerne ved hjælp af stadig større pres kunne tyde på political participation som forklaringsmodel. Men denne ændring kan ikke ses som et entydigt skridt mod et mere frit eller demokratisk samfund. Stænderforsamlingerne underlægges nemlig flere politiske begrænsninger, deriblandt en omfattende censur. Desuden blev stænderforsamlingernes møder holdt for lukkede døre, så befolkningen havde stadig ikke mulighed for at blande sig i den politiske debat (Bjørn, 2003, s. 207). Dette tyder på at de politiske institutioner stadigvæk var som på enevældens tid, og dermed passer Congletons teori om demokrati som en evolutionær proces stadigvæk i det danske tilfælde (Congleton, 2011, s. 598).

Man kan således ikke se de liberales krav om stænderforsamlinger som et entydigt ønske om mere demokrati. De liberale i Danmark omkring 1830'erne var elitære og kun konstitutionelt liberale. For de fleste liberale var demokrati et skældsord, der betød pøbelvælde og revolutionært flertalsdiktatur (Knudsen, 2006, s. 104). Dette indikerer, at den danske demokratiseringsproces snarere handlede om at reformere det enevældige system frem for om et egentligt folkeligt ønske om demokrati. Den negative forståelse af demokrati synes at indikere, at det var en gradvis reformering af enevælden,

der skabte demokratiet. Ud fra en tekstanalytisk tilgang synes der at være en tendens til at fokusere på de elitære liberale og på demokrati som skældsord (Andersen et al., 2012, s. 213). Havde der været et mere folkeligt ønske blandt de intellektuelle, ville demokratiet som begreb formentlig være blevet brugt mere positivt. Når man ser på den politiske debat i Danmark i 1830'erne og 1840'erne, synes det derfor klart, at demokratiet opstod gradvist gennem parlamentariske reformer ved hjælp af konstitutionelle ændringer og en økonomisk liberalisering (Congleton, 2012, s. 574). Dette tyder på, at der er evidens for undersøgelsens hypotese 1 om, at demokratiudvikling var evolutionær og foregik over en lang periode.

Kongens død

Stænderforsamlingerne skulle mødes i sommeren 1848, og regeringen planlagde, at man inden da havde et udspil. Rygterne var gået om kongens sygdom og om en kommende forfatningsændring. I pjecen "Ved Tronskiftet 1848" krævede H.N. Clausen og J. Fr. Schouw enevældens afskaffelse samt én fri forfatning for Danmark og Slesvig og en anden for Holsten (Bjørn, 2003, s. 328). Det var afgørende, at kongemagten sikrede monarkiets fortsatte beståen, og bag alle drøftelser lå den erkendelse, at enevælden ikke ville kunne overleve et tronskifte (Bjørn, 2003, s. 327). I december 1847 forelå et udkast til en fællesforfatning for monarkiet, men det nåede ikke til behandling i Statsrådet, da Christian d. 8. blev syg og senere afgik ved døden (Bjørn, 2003, s. 327). Konservativ og moderate kredse accepterede, at enevælden var faldet, og man sluttede sig til det nye ministerium pga. den aktuelle trussel i hertugdømmerne (Bjørn, 2003, s. 338). Ud fra en tekstanalytisk tilgang synes der i litteraturen at blive lagt vægt på kongens embedsværk, og på at monarkiet arbejdede hen mod en overgang til demokratiet. Der synes ikke at blive lagt vægt på en konflikt mellem den gamle overklasse og den nye liberale klasse, men der blev fokuseret på en bred accept af enevældens nederlag (Andersen et al., 2012, s. 213). Hos Bjørn bliver der derimod lagt vægt på et samarbejde mellem kronen og de moderate politiske kræfter, hvilket tyder på institutionalisering. Der synes nemlig at blive vist en accept blandt de kongetro af, at enevælden er faldet, hvilket passer godt ind hos Congleton, som beskriver, at de liberale, konstitutionelle reformer også blev fremlagt og løbende accepteret af den siddende monark og dennes statsapparat (Congleton, 2011, s. 256).

Med enevældens afskaffelse befandt man sig i et statsretsligt tomrum, hvor forfatningsreskriptet af 28. januar 1848 var det eneste formelle grundlag for den videre udvikling (Bjørn, 2003, s. 338). Derfor nedsatte man en grundlovgivende rigsforsamling, der skulle lave en ny valglov (Bjørn, 2003, s. 338).

I tiden frem til vedtagelsen af Grundloven af 5. juni 1849 skete en stadig klarere politisk markering af henholdsvis en konservativ fløj, et centrum og en venstrefløj (Bjørn, 2003, s. 339). Der var ikke en stærk demokratisk liberal fløj i Danmark. De liberale i Danmark var på dette tidspunkt stadigvæk elitære og var fortsat kun konstitutionelt liberale (Knudsen, 2006, s. 104). En tekstanalytisk tilgang til Knudsens og Bjørns arbejde viser, at det var institutionaliseringen, der skabte demokratiet. Ud fra en tekstanalytisk tilgang bliver der tilsyneladende hverken fokuseret på protester fra bønderne eller politiske kampe mod overklassen og dennes privilegier (Andersen et al., 2012, s. 213). Dette kunne tyde på institutionalisering og dermed Congleton. Det synes derfor at være klart, at pludselige, radikale ændringer af det tidligere regime ikke er nødvendige for at få demokrati. Det er heller ikke nødvendigt at have en revolution. Institutionel fleksibilitet, forhandling og liberale interesser i centraladministrationen kan sikre demokrati (Congleton, 2012, s. 182). Dette betyder også, at vi ikke skal kigge på modteorien fra Political participation for at kunne forklare den danske demokratisering. Vi ser en institutionalisering og ikke en ny industriklasse, som kræver politiske reformer, fordi de nu er en magtfaktor (Moore Jr., 1973, s. 425).

Ud fra en tekstanalytisk tilgang kan det ikke være political participation, der har skabt det danske demokrati. Knudsen fokuserer på, at den folkelige samling i løbet af 1830'erne og 1840'erne var nationalistisk, kongetro og så kongen som central figur i omdannelsen af det politiske system (Andersen et al., 2012, s. 213). Det taler imod, at det skulle være folkelig opstand og dermed political participation, der skabte demokratiet i Danmark (Knudsen, 2006, s. 105).

Mod Junigrundloven

Allerede dagen efter, at Kong Frederik d. 7. åbnede den Grundlovgivende Rigsforsamling, kunne regeringen forelægge sit udkast til en fælles Grundlov for Danmark og Slesvig med 80 paragraffer, hvor den endelige grundlov havde 100 (Bjørn, 2003, s. 343). Monrad havde hentet inspiration fra den norske forfatning af 1814 og den belgiske forfatning fra 1831. Tronfølgeren Christian d. 8. ville ikke være enevældig konge og havde indset, at den nationalliberale kritik var for stor til, at han kunne fortsætte. I 1847 var der derfor en ny forfatning under opbygning (Knudsen, 2006, s. 105). Den tekstfortolkende tilgang indikerer at Bjørn og Knudsen fokuserer den danske konge og på et reformengagement før indførelsen af Grundloven, at igangsatte reformer af de politiske og juridiske institutioner (Andersen et al., 2012, s. 213). Dette synes at føre hen imod Congletons teori. Der synes altså i det danske tilfælde allerede før begivenhederne i 1849 at have været igangværende

forhandlinger og reformer – også længe før man i løbet af 1848 fik en folkelig protest med krav om folkestyre (Congleton, 2012, s. 598). Dette synes at kunne bevise hypotese 1 om demokratiet som en evolutionær proces.

Grundloven fastslog, at regeringsformen var et konstitutionelt monarki med en ansvarsfri konge og ansvarlige ministre (Bjørn, 2003, s. 345). Den lovgivende magt lå hos kongen og i Rigsdagen i forening, og den dømmende magt lå hos domstolene (Bjørn, 2003, s. 345). Dette synes at indikere en institutionel ændring som årsag til demokratiet. Det svarer til Congletons analyse om, at kongen måtte acceptere liberale reformer, fordi beslutninger omkring den royale økonomi og skatteindkrævning var overgået til kongelige råd i denne periode. Kongen måtte altså gå på kompromis og acceptere flere frihedsrettigheder til gengæld for skattebetaling (Congleton, 2012, s. 257). De centrale punkter i grundlovsudkastet synes at indikere en form for blandet forfatning. Rigsdagen skulle deles i to kamre: Der skulle være et Folketing som 2. kammer med lige og almindelig valgret og et 1. kammer (Landstinget), hvor Folketinget havde forrang i henhold til paragraf 44 om, at finansloven først skulle behandles i Folketinget (Bjørn, 2003, s. 343). Forandringen i den danske konstitutionelle lovgivning synes at passe sammen med Congletons beskrivelse af, at demokratiet i 1800-tallet kom ved, at liberale konstitutionelle reformer løbende blev fremlagt, accepteret og implementeret i den eksisterende lovgivning (Congleton, 2012, s. 256).

De borgerlige frihedsrettigheder blev indskrevet, ejendomsretten blev ukrænkelig, og alle mænd over 25 år uden gæld og plettet straffeattest fik valgret. Grundlovens tekst er vidtgående i sit demokratiske element ift. samtiden. Ud fra en tekstanalytisk tilgang beskrives Grundloven med ord, som henviser til, at det i højere grad var et kompromis end større folkelige protester, der skabte demokratiet (Andersen et al., 2012, s. 213). I en dansk kontekst synes Congleton at have ret i, at de liberale, økonomiske reformer i 1800-tallet medførte et mere positivt syn på liberale frihedsrettigheder hos regentens centraladministration, fordi de liberale, økonomiske reformer skabte velstand og holdt befolkningen fra oprør (Congleton, 2012, s. 256).

Kongen ønskede at indføre stænderforsamlinger med skattebevillingsret og andel i den lovgivende magt. Krigen i 1849 betød dog, at Grundloven blev et større radikalt brud med enevælden (Knudsen, 2006, s. 106). Ud fra en tekstanalytisk tilgang synes Knudsen at fokusere på kongens kamp for ressourcer og et behov for mere aktiv befolkningspleje. Dette tyder igen på, at demokratiet blev skabt

af institutionelle ændringer (Andersen et al., 2012, s. 213). Dette indikerer, at Congletons teori om institutionalisme som skaberen af demokrati svarer til den danske kontekst. Det tyder i hvert fald på, at kongen forsøgte at pleje den utilfredse ved at gennemføre reformer, der dog stadigvæk fastholdt hans egen magtposition (Congleton, 2012, s. 257).

I den Grundlovgivende Rigsforsamling i 1848 var 25% udvalgt af kongen, mens resten var valgt igennem lige valgret for alle mænd over 30 med egen husstand (Knudsen, 2006, s. 116). Grundloven af 1849 gav efter samtidens målestok en vid udtrækning af stemmeret, hvor 72,9% af alle mænd fik stemmeret. Tankegangen var, at man skulle have sin egen husholdning og ikke være afhængig af nogen for at kunne stemme (Knudsen, 2006, s. 117). Kongens stadige centrale rolle blev desuden flere gange nævnt i Grundloven. Dette tyder på institutionalisering. Ud fra en tekstanalytisk tilgang synes Knudsen at fokusere på demokratiet som en følge af store kompromisser hos både kongen og de liberale (Andersen et al., 2012, s. 213). Dermed synes det muligt at konkludere, at en serie af institutionelle reformer gradvist transformerede de absolutistiske stater til parlamentariske, demokratiske stater (Congleton, 2012, s. 591).

Grundloven ændrede især gårdmandsklassens mulighed for politisk ansvarlighed fra kun at være i det lokale til at gælde nationalt. Bønderne havde været forankret i det lokale men skulle nu være en del af den politiske myndighed. Demokratiseringsprocessen i Danmark var dermed også en nationsopbyggende virksomhed (Knudsen, 2006, s. 118). Grundloven var dog demokratisk begrænset i den forstand, at regeringen var udvalgt af kongen, og derfor vidste man ikke, hvad der skulle ske i tilfælde af konflikter mellem Rigsdagen og regeringen. Ministrene blev stadigvæk udpeget af kongen, og regeringens sammensætning var dermed uafhængig af vælgernes stemmeafgivning ved Rigsdagsvalgene.

Ydermere kunne kongen udnævne og afskedige embedsmænd og ministre, uden at der var flertal for det i Rigsdagens kamre (Knudsen, 2006, s. 119). En tekstanalytisk tilgang tyder på, at Knudsen fokuserer på Grundloven som en statsadministrativ ændring og ikke som et udtryk for en liberal ændring gennem political participation. Det danske demokrati skal derfor, som Congletons teori angiver, ikke ses som en heroisk indsats, men som forfatningsmæssige forhandlinger frembragt gennem en lang række liberale reformer fra det 19. århundrede (Congleton, 2012, s. 590). Knudsen synes endvidere at tale om kongevalgte ministre samt kongens autonomi ift. Rigsdagen, hvilket tyder på, at praksissen med den ansvarsfrie konge og de ansvarlige ministre er en praksis, som er skabt over

tid, hvor kongen har afgivet stadig mere magt (Andersen et al., 2012, s. 213). Det faktum, der taler for, at en gradvis, administrativ ændring skabte demokratiet i 1849, er, at ministrene ifølge Knudsen stadig var kongevalgte, og at kongen havde retten til at udpege og afskedige ministre udenom et flertal i Rigsdagen. Dette svarer til Congletons tese om, at demokratiet kom ved, at siddende embedsmænd og politikere gradvist havde fået mere kontrol over kongen og større kontrol over landets affærer, så magtbalancen mellem kongen og politikerne ændrede sig til politikernes fordel (Strom, 2013, s. 670). Det synes dermed muligt at påvise hypotese 3 om, at kongemagten udgør en del af løsningen, og dermed også indgår som en del af det senere demokrati.

Hvilken forfatning fik man?

De sociale spændinger var relativt svage i Danmark sammenlignet med f.eks. Frankrig (Knudsen, 2006, s. 108). Der blev ikke gjort meget ud af den gensidige uafhængighed og kontrol mellem magtens grene i årene 1848-1849 (Knudsen, 2006, s. 122). Hvis man var utilfreds med en dommerkendelse, gik man bare til ministeren i stedet for til kongen, som man hidtil havde gjort. Domstolene var altså stadigvæk ikke en autonom instans (Knudsen, 2006, s. 122). Dette tyder på, at demokratiet ikke kom hurtigt, og at befolkningen skulle være en del af den forandring. Dermed synes demokratiet ikke at være skabt gennem political participation (Berman, 1997, s. 402). Urimelig eller svag politisk institutionalisering har det med at skabe en stærk utilfredshed i den almene befolkning, og til sidst kulminerer denne utilfredshed (Andersen et al., 2012, s. 214).

Dette tyder således på, at demokratiet ikke kunne være skabt gennem political participation, men igen peger hen mod institutionalisering og dermed Congleton, fordi der var tale om en fredelig ændring af de politiske institutioner (Strom, 2011, s. 670). Dette ses ved, at domstolene var påvirket af kongen, at den demokratiske kontrol med forvaltningen først kom efter parlamentarismens indførelse i 1901, og at de parlamentarisk valgte embedsmænd havde en meget lille mulighed for at se regnskaberne før 1926 (Knudsen, 2006, s. 123). Ud fra en fortolkende tekstanalyse tyder det på, at etableringen af det danske demokrati var resultatet af en længerevarende proces, hvor de politiske og juridiske institutioner gradvist blev ændret. Havde der været tale om political participation, havde der i litteraturen været fokus på omfattende ændringer i de juridiske institutioner, og kontrollen med forvaltningen ville være sket samtidig med afskaffelsen af enevælden (Andersen et al., 2012, s. 214). Havde det været political participation, havde der været en form for generel uretfærdighed, som havde manifesteret sig mere markant i en utilfredshed, hvor man ikke længere så styrets evne til at indfri

borgernes forventninger (Skocpol, 1979, s. 47). Men dette synes ikke at være tilfældet i Danmark, hvilket igen tyder på, at Congletons teori passer i den danske sammenhæng.

De ændringer, der kom til Danmark gennem indførelsen af demokratiet, synes snarere at handle om, at man efter enevældens formelle afskaffelse i 1849 blev ved med at lave reformer, som skulle fjerne de strukturer, der var tilbage fra enevældens tid. Når man ser på ændringerne, ligner Danmarks demokratiske udvikling mest en gradvis liberal reformering af de etablerede politiske og juridiske institutioner over en længere periode (Congleton, 2012, s. 265). Domstolene blev ikke uafhængige efter enevældens fald. Højesteretten støttede således den siddende regering (Knudsen, 2006, s. 123). Man adskilte ikke politiet fra det øvrige retsvæsen, som man gjorde i andre lande uden for Skandinavien (Knudsen, 2006, s. 124). Politiet forstsatte med at ulovliggøre foreninger og møder, selvom loven om fri foreningsdannelse var en del af Grundloven (Knudsen, 2006, s. 124). Dette tyder ikke på, at der var tale om et "big-bang" gennem political participation. Selvom der har været et folkeligt ønske om demokrati, handlede demokratiets indførelse om en konstant forhandlingsproces og reformering (Congleton, 2012, s. 598). Det synes også at være det, der har været udslagsgivende i Danmarks tilfælde (Knudsen, 2006, s. 124). Dette synes klart ud fra tekstanalysen, hvor der fokuseres på en ikke fuldsætning afskaffelse af censuren samt på ikke klart uafhængige domstole (Andersen et al., 2012, s. 213). Grundloven sikrede ikke mod brugen af provisoriske love eller enevældigt styre fra den siddende Konseilspræsident (Knudsen, 2006, s. 124). Danmarks Riges Grundlov er dermed et tydeligt bevis på, at det var politiske reformer og institutionalisering, der skabte demokratiet. Tekstanalytisk er det værd at bemærke, at Grundloven i sin udformning ikke sikrede mod provisoriske love, og at konseilspræsidenten havde muligheden for at indføre midlertidige love. Systemet synes således at være et produkt af en lang historie med stærke, enevældige konger (Andersen et al., 2012, s. 213). Dermed synes det ikke at være political participation, der skulle have været udslagsgivende i indførelsen af demokratiet i Danmark. Dette synes at give evidens for hypotese 1 om, at demokratiet er kommet evolutionært, og at monarken gradvist har accepteret skabelsen af råd, som med tiden og på den måde kunne ændre magtbalancen til deres egen fordel (Congleton, 2012, s. 598).

Hvordan påvirkede demokratiseringen det danske samfund?

Monarkiet var en integreret del af enhver konstitutionel debat såvel i 1814 som i 1849 (Fabricius Møller, 2014, s. 543). Presset på Frederik d. 6. for at indføre en forfatning kom ikke kun fra Tyskland,

hvor de tyske småstater havde samlet sig i et forbund og dermed udgjorde en militær trussel for Danmark. Der var også pres nordfra, idet Norges forfatningsdiskussion blev ivrigt refereret i Danmark (Fabricius Møller, 2014, s. 549). Demokrati som styreform blev i årene omkring 1849 set som et skældsord og var en styreform, som blev associeret med den vold, der fandt sted under den franske revolution. Den politiske kamp i 1848-1849 stod derfor ikke mellem monarki og republik, men om den form for reformeret enevælde, der bedst tjente folket (Fabricius Møller, 2014, s. 543). Ud fra en fortolkende, tekstanalytisk tilgang synes det at tale for, at den danske demokratiseringsproces handlede om institutionelle reformer og ikke om political participation. Fabricius Møller fokuserer på, at der i den danske kontekst ikke har været et banebrydende opgør fra folket imod den mere velhavende klasses privilegier (Andersen et al., 2012, s. 213). Der synes ikke i den danske kontekst at være blevet skabt et ønske om at svække den aristokratiske klasse, hvilket modsiger den militante version af den revolutionære tese, hvilket igen tyder på, at Congletons teori passer i en dansk kontekst. (Congleton, 2011, s. 3). Det tyder på, at monarken var en central figur i den politiske kamp i årene omkring første halvdel af 1800-tallet. Ud fra den tekstanalytiske tilgang synes der i den danske kontekst at være en klar konsensus, selv blandt de mest politisk aktive borgere og organisationer, om, at monarkiet skulle være en del af den nye styreform (Andersen et al., 2012, s. 213).

For Orla Lehmann, én af de mest toneangivende skikkelser i forfatningskampen i 1849, var det vigtigt, at den nye forfatning for Danmark satte folkesuveræniteten i centrum. Ingen monark kunne sidde på tronen uden folkets accept ("Folkerepresentationens Vilie") (Fabricius Møller, 2014, s. 549). Håbet var, at Christian d. 8. ved sin tronbestigelse ville imødekomme ønsket om en fri forfatning (Fabricius Møller, 2014, s. 551). Christian d. 8. gennemførte en gennemgående kommunalreform, der gav borgere og jordejere en betydelig andel i sognekommunernes og købstædernes bestyrelse (Fabricius Møller, 2014, s. 551). Ud fra en fortolkende analyse tyder dette på, at det var institutionalisering af statsapparatet, som skabte demokratiet. Dette ses ved, at der hos Fabricius Møller ikke bliver fokuseret på drastiske ændringer, i stedet fokuseres der på reformer og på, at styreformsændringen ikke afskrev kongen som statsoverhoved (Andersen et al., 2012, s. 213). Ved indførelsen af Grundloven i 1849 blev det fremlagt, at regeringsformen var et konstitutionelt monarki med en ansvarsfri konge og ansvarlige ministre. Den lovgivende magt lå hos kongen og Rigsdagen i forening, og den dømmende magt lå hos domstolene (Bjørn, 1999, s. 345). Ud fra en tekstanalytisk tilgang bliver kongen beskrevet som en central figur og får tillagt en central rolle i forvaltningen af

samfundet (Andersen et al., 2012, s. 214). Det, at kongen blev ansvarsfri og overlod ansvaret for landet til sine ministre gennem en klar forfatning, tyder på, at der ikke var tale om radikale ændringer af det tidligere regime. Der synes at have været en form for institutionel fleksibilitet (Congleton, 2012, s. 182).

Den relativt ubesværede ændring af kongens rolle fra altdominerende monark til en ansvarsfri konge med begrænset mulighed for indflydelse gennem valg af sine ministre tyder på, at der i overgangen fra enevælde til demokrati har været en høj grad af stabilitet i samfundet (Congleton, 2012, s. 180). Dette indikerer, at der op til indførelsen af Grundloven ikke var skabt en større ændring i samfundets daglige virke. Den endelige Grundlov endte med at definere styreformen som et indskrænket monarki (*monarchia limitata*). Junigrundloven indskrænkede monarkens magt ved at dele kongens lovgivende magt med Rigsdagen og ved at opgive kongens forsæde i Højesteret, hvis dømmende magt var givet ubeskåret til domstolene (Fabricius Møller, 2014, s. 558). Ud fra en tekstanalytisk tilgang tyder det på, at den danske litteratur fokuserer på Grundloven som et kompromis, og at kongens magt blev indskrænket, men ikke fuldstændig fjernet (Andersen et al., 2012, s. 214). Dette indikerer, at overgangen til demokratiet skete gradvist, sådan som Congleton beskriver det. Den danske Grundlov viser en gradvis decentralisering af magten og medfører således ikke store skift gennem revolutioner eller *political participation* blandt befolkningen (Congleton, 2012, s. 387). Dette giver yderligere evidens for hypotese 1, der beskriver demokratiet som en evolutionær proces.

Kongens embedsmænd gik ind for liberale reformer, fordi mange af embedsmændene var liberale og ikke adelige. Dette giver en yderligere indikation på, at der var tale om en evolutionær ændring, som byggede på ændring i de politiske og juridiske institutioner, og ikke om en revolutionær ændring, der byggede på *political participation* hos borgerskabet (Congleton, 2012, s. 261). Selvom der blev skabt en liberal opposition til enevælden, blev oppositionen delt i to lejre (dansk vs. slesvig/holsteinsk), hvilket betød, at dansk nationalisme slog igennem hos en større del af befolkningen. Der opstod en klar kamp mellem en dansksindet, liberal folkebevægelse og de sydlige hertugdømmer. Der var ingen fælles folkelig kamp for at demokrati fordi der var splittelse om spørgsmålet om Helstaten (Knudsen, 2006, s. 107). Dette narrativ tager dermed udgangspunkt i splittelse og beskriver en kausalitet, der bygger på uorganiserede politiske borgerorganisationer (Andersen et al., 2012, s. 214). Den toneangivende del af befolkningen, der ønskede demokratiske ændringer, var samtidig stærkt nationalistiske og havde særlige ønsker omkring udformningen af Helstaten (Knudsen, 2006, s. 107).

Dette tyder dermed på, at demokratiet ikke er kommet gennem protester, men snarere gennem institutionalisering, som Congleton beskriver det.

Kildeanalyse

Undersøgelsen af de historiske kilder vil blive undersøgt af to omgange med to forskellige metoder. Først vil de historiske kilder, der er gennemgået i metodeafsnittet, blive undersøgt gennem den klassiske historiske kildekritik med henblik på at finde frem til kildernes udsagnsevne og udsagnskraft ift. den stillede problemstilling. I anden del af analysen vil de historiske kilder blive undersøgt gennem process tracing, hvor de konceptualiserede mekanismer opstilles, så der bliver dannet en egentlig kausal sammenhæng.

Historisk kildekritisk analyse

Den politiske debat i Danmark

Ud fra en kildekritisk analyse synes der at være tegn på, at en gruppe borgere er gået sammen i en fælles front til kamp for en fri forfatning i Danmark. Dette ses ikke mindst i Orla Lehmanns ”Falstertalen”, som blev afholdt d. 30. januar 1841. Kilden fremstiller Orla Lehmann som en taler for folket og som fortaler for folkets ønsker. Kilden beskriver, hvordan kongen ikke er en del af folket og derfor må afgive noget af sin magt til folket, hvis han skal beholde sin legitimitet. Lehmann beskriver en konge og et styre, der holder befolkningen nede og ikke skaber forudsætninger for, at man kan leve, som man vil, og ernære sig, som man ønsker. ”Falstertalen” peger på, at folk har mobiliseret sig i et fælles ønske om demokrati. I talen bliver kongen angiveligt set som problemet og som ikke værende en del af løsningen, og derfor synes Congletons beskrivelse af demokratiet som et resultat af institutionelle reformer ikke at være dækkende. Ser man på Moore Jr., beskriver han også, at den nye, økonomiske elite krævede medindflydelse og krævede, at det traditionelle regime (ancien régime) tilgodeså deres behov (Moore Jr., 1973, s. 16).

Lehmann beskylder kongen for ikke at regere i henhold til folkets bedste, men for derimod kun at tænke på sig selv og sin egen rigdom. Lehmann respekterer, at kongen lever overdådigt, men netop derfor bør han være mere opinionsvenlig. Dette tyder på, at kilden har stor udsagnsevne ift. emnet. Talen repræsenterer Lehmanns holdning og må derfor levnsudnyttes. Udnyttes kilden som levn, har den stor udsagnskraft. For det første er kilden skrevet af en af de mest dominerende skikkelser i den danske kamp for en fri forfatning. For det andet er der tale om en samtidig kilde, der er skrevet, før man fik et egentligt demokrati. Kilden kan dermed fortælle, hvilke tanker og idéer de nationalliberale

havde, og hvilke ønsker de havde for en forfatningsændring.

Talen er adresseret til tilhørende på Falster for at få samlet bønderne til en fælles kamp for en fri forfatning. Kilden beskriver Lehmanns frustrationer over en enevældig konge, som ikke havde forstand på, hvordan det var at være almindelig borger i Danmark, og hans tanker om, hvorfor det er vigtigt, at bønderne støtter op om den fælles kamp for en fri forfatning (Lehmann, 1841, s. 1).

Orla Lehmann beskriver, hvordan kongen og folket er indbyrdes afhængige af hinanden. Kongens legitimitet ligger hos folket (Lehmann, 1841, s. 1). Lehmann anfører dog også, at kongen forvalter sine privilegier i overensstemmelse med, hvad han synes er ret og rimeligt, og at han derfor ikke ser nogen grund til at afskaffe monarkiet (Lehmann, 1841, s. 1). Dette kunne tyde på institutionalisering. Implikationerne var, at monarkerne løbende måtte acceptere konstitutionelle reformer for at sikre stabilitet og en velfungerende centraladministration (Congleton, 2012, s. 256). Selve talen blev afholdt på Falster d. 30. januar 1841 og foregik altså nogle år før, Grundloven bliver underskrevet (Lehmann, 1841, s. 1). Kilden er fremstillet et par år efter et tronskifte til en ny regent (Frederik d. 7.), som de nationalliberale havde håbet, ville underskrive en ny forfatning. Kildens motiv er delt i to. Et af motiverne er, at Lehmann med denne tale forsøger at mobilisere bønderne og folket i byerne til en fælles kamp. Han beskriver det svigt, som kongen er ansvarlig for, og argumenterer for, at det er i alles interesse at få skabt en ny forfatning. Kilden er skrevet nogle år inden, man får demokrati i Danmark, og kan dermed sige noget om, hvilke tanker og ønsker de intellektuelle havde omkring en forfatningsændring, og også om, hvilke værdier kongen repræsenterede (Lehman, 1841, s. 1).

Der synes her at være et ønske om en folkelig mobilisering og et krav om, at kongen skal give folket magten gennem en fri forfatning, hvor kongens rolle er udspillet. Dette passer ikke ind i den institutionelle, kausale sammenhæng, og derfor må der søges en forklaring i political participation. Der er tilsyneladende tale om et forsøg på at mobilisere en borgerlig bevægelse mod kongen, hvor bønderne skal mobiliseres til politisk kamp. Deres mål synes at være at erstatte kongens magt med en folkemagt gennem en national folkebevægelse og ikke institutionalisering. Ud fra Huntington er det et eksempel på at mobilisere en anden legitim magt i opposition til den regerende magt gennem en nationalistisk bevægelse (Huntington, 1968, s. 75). I Danmark synes folkelige demokratibevægelser således at have skubbet til den demokratiske udvikling i en sådan grad, at det danske demokrati ikke alene kan forklares gennem institutionalisering.

Dette synspunkt støttes af ”Orla Lehmanns tale ved Casino-mødet 20. marts 1848”. Denne kilde levnsudnyttes af flere årsager. For det første har den stor udsagnskraft. Kilden er en tale skrevet og afholdt af Orla Lehmann, hvilket vil sige, at den kan fortælle om Lehmanns holdning til en ny forfatning i Danmark (Lehmann, 1848, s. 1). Desuden kan den på baggrund af dens kontekst fortælle om Lehmanns formål med mødet, nemlig at vinde støtte fra befolkningen til oprettelse af et ministerium, som skulle formulere en fri forfatning for Danmark og knytte Danmark tættere på Slesvig (Lehmann, 1848, s. 1). Lehmann havde inden mødet fået opbakning fra Københavns borgerrepræsentation og stod derfor ikke alene med ønsket om en fri forfatning (Lehmann, 1848, s. 1). Kilden kan desuden vise, at der i tiden op til enevældens fald og demokratiets indførelse i Danmark var stærke politiske kræfter især blandt de nationalliberale, som ønskede at skabe et nyt samfund, fordi man anså kongen som ung og uprøvet og derfor ikke havde tiltro til, at han kunne regere på en ordentlig og fornuftig måde (Lehmann, 1848, s. 1).

Lehmann fremstiller, at det er folket, som har muligheden for at skabe et bedre samfund. Han ser folkesuveræniteten som det, der skal skabe et bedre samfund. Lehmann kræver et offentligt liv, hvor man åbent kan tale om politik og har mulighed for at danne folk politisk (Lehmann, 1848, s. 1). Dette synes ikke at indikere et ønske om institutionalisering. Derimod viser det, at deltagelsen i civilsamfundsorganisationerne binder personer sammen og hjælper med at mobilisere dem til politisk deltagelse (Berman, 1997, s. 408). Lehmann fremfører, at folkets vilje skal skinne igennem, og at dette sikres ved, at kongen har gode embedsmænd, som kan varetage folkets og statens interesser. Men fordi man står med en uprøvet konge, som man ikke kender og derfor heller ikke kan vurdere hans politiske kunnen, vil det være bedre, hvis hans magt bliver givet til det danske folk, som kan skabe et politisk miljø, og som har mulighed for at være en del af et politisk liv (Lehmann, 1848, s. 1). Lehmann beskylder kongen for ikke at kunne håndtere det slesvigske spørgsmål og hævder, at kongen ikke varetager landets og folkets interesser. Lehmann fremfører, at det ikke er, fordi man vil undgå en konge, men fordi han bare ikke ser, at den nye konge har det, der skal til for at sikre folket, og derfor har kongen ikke den legitimitet, som han behøver (Lehmann, 1848, s. 1).

Igen synes der at have være en politisk deltagelse blandt folket, der ikke så kongen som en del af løsningen, men som kun anså monarken som værende en del af problemet. Dette tyder på, at kilden har stor udsagnsevne ift. emnet. Dette synes ikke at kunne forklares alene gennem institutionalisering. Folkets reaktion på monarkiets afmagt synes at passe bedre sammen med political participation, der

ifølge Berman skaber demokrati, når folket reagerer mod kongen, fordi den nationale regering ikke følger deres opfordringer til økonomisk og politisk forandring, og de traditionelle politiske partier ikke kan tilpasse sig massepolitikken (Berman, 1997, s. 413).

Lehmans syn på, at demokratiet ønskes af folket, og at demokratiet er et udtryk for en folkesuverænit, bakkes op i kildematerialet af bondevennernes artikel i *Almuevennen* d. 28. august 1848 "Hvo bør vælges til Rigsdagsmedlemmer?". I kilden ytrer bondevennerne deres utilfredshed med, at kun lærde har valgbarhed til den Grundlovgivende Rigsforsamling. Bondevennerne opponerer imod, at de toneangivende i forfatningsarbejdet er de nationalliberale kræfter, som ikke vil give almuens større indflydelse, da de ikke mener, at almuens har tilstrækkelig dannelse eller intellekt til at være valgbare til Rigsforsamlingen (*Almuevennen*, 1848, s. 1). Bondevennerne beskylder de liberale for ikke at være ægte demokrater, men for at være en flok bedrevidende stænder, som kun plejer egne interesser og holder det rigtige folk uden for indflydelse. Bondevennerne beskylder medlemmerne af Rigsforsamlingen for at være bedrevidende og for at ville lave en forfatning uden om folket, og de anser det for at være et demokratisk problem kun at efterspørge akademiske kvalifikationer. Ifølge Bondevennerne skal der ikke stor lærdom til for at vide, hvad man vil med demokratiet, og det forekommer dem derfor uforståeligt, at folket holdes udenfor (*Almuevennen*, 1848, s. 1). Deltagelse i civilsamfundsorganisationerne binder personer sammen og hjælper med at mobilisere dem til politisk deltagelse (Berman, 1997, s. 408). Dette indikerer, at demokratiseringen af Danmark kunne være blevet båret af political participation og ikke institutionalisering, hvilket dermed kunne modbevise Congletons teori.

"Hvo bør vælges til Rigsdagsmedlemmer?" synes at have god udsagnskraft i forbindelse med emnet. Dette ses i kildens ophavssituation. Kilden er en avisartikel, som er skrevet af Bondevennerne og er blevet bragt i avisen *Almuevennen* d. 28. august 1848. Kildens afsender lader til at være bondevennerne, da den kommer fra deres avis. Modtageren lader til at være tvetydig. For det første kan modtageren være andre medlemmer af bondevennerne samt deres sympatisører. På den anden side kan den også henvende sig til den siddende rigsforsamling for at gøre opmærksom på bøndernes vrede og på, at andre kvalifikationer end visdom betyder, at man vil kunne bestride et officielt embede (*Almuevennen*, 1848, s. 1). Artiklen skal ses som bondevennernes genmæle, hvor bondevennerne argumenterer for, hvorfor det ikke er rimeligt, at kun de lærde har ret til at blive valgt til den første nationalforsamling og til at blive valgt til Den Grundlovgivende Rigsforsamling. Artiklen er uden

tvivl skrevet for at få bønderne til at engagere sig i forfatningsarbejdet og skal ses som en kritik af de liberale og de konservatives forsøg på at holde almuen uden for indflydelse (Almuevennen, 1848, s. 1).

Ift. oplysningerne tyder det på, at de toneangivende politiske skikkelser i det forberedende lovarbejde til den danske grundlov har frygtet, at folket eller almuen reelt ikke havde den indsigt, der skulle til for at kunne deltage i demokratiet. Der synes at have været en konflikt mellem de politiske grupperinger i forbindelse med, hvordan den danske grundlov skulle opbygges. Levnsudnytter man denne kilde, synes den at have stor udsagnskraft. Der er tale om en kilde, som er skrevet af en klar aktør, der udtrykker sin holdning til rigsforsamlingens sammensætning, og som ytrer sit synspunkt om de værdier, den nye Rigsdag skal være bygget på, nemlig et ægte demokrati, hvor også almuen får en stemme, og hvor kongen og ikke mindst kongens støtter skal indse, at almuen også har ret til at være en del af demokratiet. Kun når almuen får del i magten, kan der ifølge kilden være tale om et ægte demokrati. Denne udvikling synes ikke at kunne forklares gennem Congleton. Dog synes political participation at kunne forklare fænomenet. Ifølge Huntington er en af de mest fremtrædende tendenser ved modernisering den øgede bevidsthed, sammenhæng, organisering og handling fra mange af de sociale kræfter, der eksisterede på et meget lavere niveau af bevidsthed, identitet og organisering i det traditionelle samfund (Huntington, 1968, s. 37).

Arbejdet hen mod Grundloven

Selvom man ikke skal underkende vigtigheden af Lehmanns politiske arbejde med at engagere bønderne til en fælles politisk kamp for en fri forfatning, så synes kongen og dennes centraladministration også at have haft stor indflydelse på selve udformningen af Grundloven.

Dette ses ikke mindst i ”Forarbejdet til Grundloven af 5. juni 1849”. Kilden bliver behandlet som en beretning, fordi kilden er skrevet som et officielt dokument og er den officielle protokol af grundlovsforhandlingerne i Rigsdagen (Luno, 1849, s. 1). Kilden er nedskrevet af Bianco Luno i 1849 og er trykt i København for den Kongelige Hoftrykker (Luno, 1849, s. 1). Der er tale om et fortroligt dokument i den forstand, at det ikke senere er blevet udgivet til offentligheden, men er blevet forelagt tilhørerne til Grundlovsforhandlingerne. Dokumentet er skrevet til Grundlovskomiteéns medlemmer (Luno, 1849, s. 1). Kildens påstand vurderes at være troværdig, da den er skrevet af en neutral

skribent, og da der er tale om et officielt dokument i form af en protokol, som gengiver et detaljeret referat af grundlovsforhandlingerne på Rigsdagen (Luno, 1849, s. 1). Desuden er der tale om en primær kilde, en samtidig kilde og en førstehåndskilde, idet der er tale om den faktiske mødeprotokol fra møderne, hvor skribenten har været til stede. Dette betyder, at der er stor mulighed for, at man vil kunne stole på denne kilde (Luno, 1849, s. 1). Ser man på kildens ophavssituation samt kildens beskaffenhed ift. dens tidsmæssige oprindelse, så synes den at have stor udsagnskraft. Ser man på kildens tendens, synes der ikke at være de store problemer med den.

Ser man på kildens udsagnsevne, kan den fortælle os en masse om kongens rolle. Det synes at være tydeligt, at kongen skal spille en væsentlig rolle i den nye forfatning. Der synes at være et ønske blandt tilhørerne om, at det er kongens ansvar at indkalde Rigsdagen. Dette tyder på, at kongen stadig skal have en reel politisk magt (Luno, 1849, s. 131). Kongen synes også at skulle spille en rolle rent juridisk, idet der angiveligt er et ønske om, at kongen stadigvæk skal have myndighed til at benåde (Luno, 1849, s. 1784). Dette tyder på tendenser beskrevet i hypotese 3, som indikerer, at en generel forklaring på Danmarks demokratisering kunne gå gennem institutionalisering. Det svarer til, at der ifølge Congleton løbende kom liberale reformer gennem 1700-tallet og 1800-tallet, hvilket betød, at de nye liberale institutioner var robuste nok til at kunne modstå kritik og modstand (Congleton, 2012, s. 265). Kilden synes at gøre klart, at hele formålet med den lovgivende Rigsforsamling var at skabe en forfatning, som bygger bro mellem kongen og folket. Kongen er altså stadig en stor del af offentligheden (Luno, 1849, s. 1566). Der synes at være en stemning for, at kongens magt skal stå på folkets vilje, men kongen som person synes fortsat at spille en central rolle i Grundlovsarbejdet (Luno, 1849, s. 1566). Der synes desuden at være enighed hos medlemmerne i Grundlovsarbejdet om, at kongen skal have den absolutte ret til at afskedige sine ministre og dermed ikke skal stå til regnskab for folket ift., hvilke ministre han har. Ministrene skal derfor heller ikke være en del af folket (Luno, 1849, s. 1696). Dette bekræfter angiveligt hypotese 4 om, at de ledende skikkelser ønskede at bevare de etablerede institutioner og fremgangsformer fra absolutismen, fordi man generelt ikke havde tiltro til den almene befolkning som en politisk gruppe, og at det dermed var institutionalisering, der skabte demokratiet i Danmark. Congleton beskriver, at demokrati er kommet ved, at monarken har accepteret skabelsen af råd, som med tiden har fået mere magt og kontrol over den siddende monark. Eksempler på dette ses både i Danmark og i Storbritannien (Congleton, 2012, s. 670).

Kongens centrale rolle i det danske demokratis fødsel synes at være tydelig, når man ser på den debat, der var ved forarbejdet til Grundloven. Kilden beskriver, at kongen skal spille en væsentlig rolle i den nye forfatning. Der synes at være et ønske blandt tilhørerne om, at det er kongens ansvar at indkalde Rigsdagen. Dette tyder på, at kongen stadig skal have reel politisk magt (Luno, 1849, s. 131). Det synes desuden tydeligt, at kongen fortsat skal spille en rolle rent juridisk, idet der er et ønske om, at kongen bevarer myndighed til at benåde (Luno, 1849, s. 1784). Dette kunne tyde på institutionalisering som forklaringsmodel, og at kongen løbende har accepteret liberale idéer og idealer, mens centraladministrationen med tiden er blevet mere liberal, som Congleton beskriver det i sin tese (Strom, 2013, s. 669). Dette synes at kunne bekræfte hypotese 3 om, at kongemagten stadigvæk blev set som en del af løsningen og dermed også som værende en klar del af det senere demokrati.

Kongen synes at spille en central rolle ift. det nye demokrati. Dette ses ikke mindst i den danske Grundlov fra 1849. Ifølge Danmarks Riges Grundlov er regeringsformen i ”Grundloven 1849” omtalt som et indskrænket monarki. Kongen sidder suverænt på den udøvende magt, mens den lovgivende magt ligger hos kongen og Rigsdagen i forening (Rigsarkivet, 1849, s. 4). Dette kunne tyde på institutionalisering som en faktor i den danske demokratiseringsproces. Det passer med, at demokratiet ifølge Congleton kommer, fordi regenterne må acceptere liberale reformer. Mange beslutninger omkring skatteopkrævninger og den royale økonomi kom over i de kongelige råd, og kongen måtte derfor gå på kompromis og acceptere flere frihedsrettigheder til gengæld for skattebetaling (Congleton, 2012, s. 257). Kongen beskrives som højeste myndighed, og selv i det tilfælde, at kongen skulle dø uden en retskaffen arving, er det ikke Rigsdagen men statsrådet, der indsættes som øverste myndighed (Rigsarkivet, 1849, s. 4). Det er værd at bemærke, at kongen ifølge Grundloven har mulighed for at udstede foreløbige love uden om Rigsdagen, så længe disse love ikke er i modstrid med Grundlovens øvrige bestemmelser (Statsforvaltning, 1849, s. 8). Dette indikerer, at kongen stadigvæk har spillet en central rolle, hvilket tyder på, at den danske vej til demokrati svarer til Congletons teori om, at fredelige konstitutionelle reformer er mulige, og at parlamentarisk demokrati kan udvikle sig gradvist gennem en række konstitutionelle reformer hos middelalderens kongeriger og de senere enevældige riger (Congleton, 2012, s. 182). Det nye danske demokrati bevarede tilsyneladende nogle grundpiller fra et enevældigt system, idet kongen fortsat havde vetomulighed i lovgivningsarbejdet. Dette kunne tyde på, at det danske demokrati er blevet indført gennem institutionelle ændringer, hvilket igen synes at bekræfte hypotese 4.

Kongen har myndighed til at indkalde Rigsdagen, når det passer ham, også selvom dette kunne være problematisk ift. Rigsdagens medlemmer (Rigsarkivet, 1849, s. 10). Kilden har i denne sammenhæng god udsagnskraft, når den udnyttes som levn, fordi den kan fortælle noget om de holdninger og meninger, som grundlagde fundamentet for Danmarks nye styre. Kilden er underskrevet af den danske konge Frederik d. 7 (Rigsarkivet, 1849, s. 3). Dokumentet er nedskrevet d. 5. juni 1849 og er underskrevet af den daværende danske konge Frederik d. 7 (Rigsarkivet, 1849, s. 3). Kilden beskriver, hvilken regeringsform den nye danske stat har. Den beskriver forholdet mellem Regeringen og Rigsdagen. Den beskriver ydermere principperne for borgernes rettigheder, samt hvordan Grundloven kan ændres (Rigsarkivet, 1849, s. 4). Kilden beskriver i øvrigt, hvilket ansvar kongen har ift. sine forpligtelser, men også hvilken rolle han har i forhold til det siddende embedsværk, deriblandt at han stadigvæk har myndighed til at afskedige og ansætte ministre (Rigsarkivet, 1849, s. 6). Dermed synes der at være tegn på, at det danske demokrati er blevet bygget op gennem institutionalisering, hvilket synes at passe med Congleton, som beskriver, at stigningen af det vestlige demokrati ikke var en heroisk indsats, men at de forfatningsmæssige forhandlinger frembragte en lang række liberale reformer fra det 19. århundrede (Congleton, 2012, s. 590). Dette synes at være med til at bevise hypotese 1.

Ud fra gennemgangen af det historiske kildemateriale kan det konkluderes, at den danske vej til demokrati både kan forklares gennem political participation og gennem institutionalisering. Det fremgår at political participation spillede en betydelig rolle i starten af Danmarks demokratisering. Ift. det historiske kildemateriale kan political participation angiveligvis være en forklaringsmodel for, hvordan man initialiserede arbejdet hen mod en grundlov. Dette ses ikke mindst udtrykt gennem Orla Lehmanns frustrationer over en enevældig konge, som ikke havde forstand på, hvordan det var at være almindelig borger i Danmark, og hans argumenter for vigtigheden af, at bønderne støttede den fælles kamp for en fri forfatning. Det ses endvidere i bondevennernes argumentation for, at andet og mere end blot akademiske kvalifikationer bør berettige til at være en del af den Grundlovgivende Rigsforsamling.

Når man ser på de faktiske forhandlinger om Grundloven og på selve udformningen af den, skinnede folkets vilje ikke klart igennem i det historiske kildemateriale, men det synes snarere at være tegn på institutionalisering af statsapparatet. Dette ses ikke mindst ved, at der var enighed i den

Grundlovgivende Rigsforsamling om, at kongen skulle have den absolutte ret til at afskedige sine ministre. Desuden bliver den nye regeringsform i Danmarks Riges Grundlov fra 1849 omtalt som et indskrænket monarki. Kongen sidder suverænt på den udøvende magt, mens den lovgivende magt placeres hos kongen og Rigsdagen i forening. Endvidere har kongen ifølge Grundloven mulighed for at udstede foreløbige love uden om Rigsdagen, så længe disse love ikke er i modstrid med Grundlovens øvrige bestemmelser.

Process tracing

Hypotese 1: Man vil se en demokratiudvikling, som er evolutionær og forløber over en lang periode.

Congleton beskriver demokrati som en gradvis reformering af den monarkiske styreform, hvor centraladministrationen med tiden voksede sig stærkere og dermed også blev mere nødvendig for regenten for at holde styr på et kontinuerligt mere avanceret samfund. Denne påstand begrundes af Congleton med, at dagens moderne, demokratiske stater i Europa generelt set er utroligt stabile, og at man har stærke embedsmænd under ledelse af en enkel person (Congleton, 2012, s. 6). Dette synes også at være tilfældet i den danske kontekst. Desuden kan Grundloven fortælle os, at det politiske grundlag for den danske stat er et indskrænket monarki, hvor kongen er ansvarsfri, men stadigvæk formelt er statens overhoved (Rigsarkivet, 1849, s. 4). Grundloven beskriver også forholdet mellem kongen og Rigsdagen. Kongen beskrives som den højeste myndighed, og selv hvis kongen skulle dø uden retskaffen arving, ville ikke rigsdagen men statsrådet blive indsat som øverste myndighed (Rigsarkivet, 1849, s. 4). Dette kunne tyde på, at der efter Grundlovens indførelse i 1849 stadig var tendenser, der stammede fra det gamle absolutistiske styre, hvilket kan bekræfte hypotese 1.

Grundlovens tilblivelse betød, at centraladministrationerne pludselig skulle lytte til borgerskabets kritik, hvilket medførte gentagende reformeringer af samfundet og centraladministrationen. Politisk og økonomisk reformering skabte stabilitet. Dette synes at passe med Congletons argument om, at ændringen af sammensætningen i centraladministrationen fra konservative kongetro til intellektuelle liberale en mulighed for institutionelle og økonomiske reformer, skabte grundlaget for det senere demokrati (Congleton, 2012, s. 226). Denne del af Congletons kausale argument for, at politiske og institutionelle reformer var med til at skabe demokrati, kan ses hos Orla Lehmann i hans tale ved Casino-mødet d. 20. marts 1848. Som Lehmann beskriver det, ønsker han et demokrati som udtryk for folkets vilje. Dette ser Lehmann bedst gjort ved, at kongen får sine embedsmænd til at vejlede ham mere direkte. Kun i det tilfælde, hvor dette ikke er muligt, og kongen og hans embedsmænd ikke kan opfylde dette krav, ville det være bedre, hvis hans magt bliver givet til folket (Lehmann, 1848, s. 1). I talen til sine støtter beskriver Lehmann eksplicit embedsværket og dets mulighed for at påvirke kongen som den bedste mulighed for at give folket medbestemmelse. Dette synes at passe godt sammen med Congletons argument for, at der i løbet af 1800-tallet opstår flere debatter omkring liberale frihedsrettigheder, der medførte flere demonstrationer for konstitutionelle reformer (Congleton, 2012, s. 256). Dette bekræfter igen hypotese 1.

Hypotese 2: Kongemagten var reformvenlig og villig til at give afkald på magt til fordel for liberale reformer, som var med til at skabe en stærk centraladministration, der over tid fik en reel indflydelse på landets politiske og sociale udvikling.

Congletons næste element i den kausale sammenhæng mellem institutionelle reformer (x) og demokrati (y) er, at kongen går med til at give større indflydelse til en centraladministration, og at demokratiets første skridt udelukkende blev en realitet, fordi kongen accepterede, at hans centraladministration skabte større liberale frihedsrettigheder til gengæld for politisk stabilitet. Således kan demokratiet beskrives som et resultat af en gradvis institutionalisering af den absolutistiske kongemagt (Congleton, 2012, s. 180). Monarkerne måtte løbende acceptere liberale konstitutionelle reformer for at sikre stabilitet og en velfungerende centraladministration, der kunne sikre, at riget fungerede uden frygt for oprør (Congleton, 2012, s. 256). Denne del af kausaliteten i det institutionelle argument finder vi også i den danske kontekst. Ser man på ”Forarbejder til Grundloven af 5. juni 1849” tyder det på, at kongen skal spille en rolle rent juridisk, idet kongen stadigvæk skal have myndighed til at benåde (Luno, 1849, s. 1784). Kilden synes at gøre klart, at hele formålet med den lovgivende Rigsforsamling er at skabe en forfatning, som bygger bro mellem kongen og folket. Kongen er altså en stor del af offentligheden (Luno, 1849, s. 1566). Der synes at være en stemning af, at kongens magt skal stå på folkets vilje, men kongen som person synes stadig at spille en central rolle i Grundlovsarbejdet (Luno, 1849, s. 1566). På den måde synes der at være evidens for hypotese 2 om, at Kongemagten er reformvenlig og villig til at give afkald på magt til fordel for liberale reformer, samt at kongemagten ønsker at skabe en stærk centraladministration, der over tid får en reel indflydelse på landets politiske og sociale udvikling (Luno, 1849, s. 1566).

Hypotese 3: Den danske kongemagt vil være en del af løsningen og dermed også være en klar del af det senere demokrati.

Den sidste del af Congletons kausale argument er, at stigningen af det vestlige demokrati ikke var udtryk for en heroisk indsats, men for forfatningsmæssige forhandlinger, der frembragte en lang række liberale reformer (Congleton, 2012, s. 590). Det handlede om kongens behov for nye skatter og om, at kongens behov for en stærk centraladministration, som kunne håndtere en større kompleksitet i samfundet, kunne være større end ønsket om kontrol over den offentlige orden, mens parlamentet kunne have mere interesse i den offentlige orden. Hvis man ser, hvordan den endelige, frie forfatning fordelte magten, synes dette argument at passe ind i den danske kontekst. Den lovgivende magt ligger hos kongen og Rigsdagen i forening (Rigsarkivet, 1849, s. 4). Desuden kan

kilden fortælle os, at det politiske grundlag for den danske stat er et indskrænket monarki, hvor kongen er ansvarsfri, men formelt set er statens overhoved (Rigsarkivet, 1849, s. 4). Dette synes at kunne bekræfte hypotese 3. Det tyder på, at der har været forfatningsmæssig liberalisering, som igennem det 19. århundrede blev fremkaldt af nyskabende idéer inden for teknologi, hvilket igen skabte forfatningsmæssige gevinster gennem adskillige kompromisser (Congleton, 2012, s. 587).

Hypotese 4: Der vil være et ønske fra de ledende skikkelser om, at de etablerede institutioner og fremgangsformer fra absolutismen skal forblive, fordi man generelt ikke har tiltro til den almene befolkning som politisk gruppe.

Oprettelsen af en centraladministration fastholder en klar stabilitet ift. voldsmonopolets stadige placering hos et centralt placeret statsorgan. Hvis der er en stærk monark, vil magten være stærkest hos denne sammenlignet med hans råd, men et stærkt råd kan bedre kontrollere landegrænser og de enkelte landområder i riget. På den måde kan stærke centraladministrationer være med til at sikre en god fordeling af rigets ressourcer og dermed sikre stabiliteten (Congleton, 2012, s. 62). Dette element i den kausale sammenhæng mellem institutionelle reformer (x) og demokrati (y) synes at passe ind i den danske kontekst. Orla Lehmann beskriver således i sin tale ved Casino-mødet d. 20. marts 1848, at folkets vilje skal skinne igennem, og at kongen skal lytte til befolkningen. Derfor skal han have nogle gode embedsmænd, som kan varetage folkets og statens interesser og skabe fundamentet for et politisk miljø, hvor folket har mulighed for at være en del af et politisk liv (Lehman, 1848, s. 1). Det synes altså helt klart, at der i den danske kontekst blandt de mest markante politiske skikkelser i årene omkring den danske demokratiseringsproces har været tiltro til, at vejen hen mod et mere demokratisk samfund først og fremmest skal gå gennem et embedsværk, som ændrer dets fokus fra at tjene kongen til at tjene folket (Lehman, 1848, s. 1). Dette synes at passe med hypotese 4 om, at der vil være et ønske fra de ledende skikkelser om, at de etablerede institutioner og fremgangsformer fra absolutismen skal forblive, fordi man generelt ikke har tiltro til den almene befolkning som en politisk gruppe.

Modteori: Political Participation

Political participation som forklaringsmodel fordrer en kausal sammenhæng, som siger, at demokratiet er opstået, fordi der gennem industrialiseringen blev skabt en intellektuel, liberal, borgerlig klasse, som krævede større politisk indflydelse gennem mobilisering af borgerne til en fælles kamp for et demokratisk styre, hvor borgerne fik større indflydelse på landets førte politik.

Således er der her tale om en kausal sammenhæng, der fordrer, at political participation og øget politisk bevidsthed blandt

de lærde liberale borgere (x) skaber demokrati (y).

Ser man på political participation, så anfører den overordnede teori, at demokratiet blev indført, fordi den stigende industrialisering og udviklingen mod et mere kapitalistisk samfund skabte en stærkere spiller ift. den absolutistiske regent (Moore Jr., 1973, s. 17). Denne mekanisme har tilsyneladende været til stede i det danske tilfælde. Dette ses ikke mindst i Orla Lehmanns "Falstertalen 30. januar 1841". Kilden beskriver, hvordan kongen ikke er en del af folket og derfor bliver nødt til at afgive noget af sin magt til folket, hvis han fortsat skal have sin legitimitet. Lehmann beskriver en konge og et styre, der holder befolkningen nede, og som ikke skaber de bedste forudsætninger for, at man kan leve, som man vil, og ernære sig, som man ønsker (Lehmann, 1841, s. 1). Dette synes at passe med Berrington Moore Jr.'s beskrivelse af, at der skal skabes en strid mellem den kommercielle industriklasse og den gamle landbrugsklasse, så den industrielle klasse legitimt kan kræve politiske reformer, fordi de nu er en magtfaktor (Moore Jr., 1973, s. 425). Dette indikerer således, at der i det danske tilfælde har været en opblomstring af intellektuelle liberale, som er tiltaget på grund af industrialiseringen. Der er dermed tegn på en kausal sammenhæng, hvilket kunne gå ind og modbevise Congletons teori om demokrati som en evolutionær proces.

Ser man yderligere på det kausale argument, så siger det, at monarkerne havde brug for en industri for at kunne skaffe nye rigdomme til landet, og denne industri betød, at der blev behov for at mobilisere nye store maskinindustrier og for at modernisere landbruget. I takt med industriens ekspansion blev der skabt en ny social klasse, som ønskede større politisk magt, og som krævede at blive en politisk aktør, mens den aristokratiske magtelite fra landet fik fjernet sine politiske privilegier (Skocpol, 1979, s. 50). Denne mekanisme synes også at være til stede, når man ser på de danske forhold. Lehmann fokuserer gentagende gange på, at kongens legitimitet ligger hos folket, og at folket derfor skal have større del i kongens magt. Lehmann beskylder kongen for ikke at regere i henhold til folkets vilje (Lehmann, 1841, s. 1). Dog bliver der fra Lehmanns side også talt om, at han respekterer kongens ret til at leve overdådigt, men at kongen som følge deraf må være åben for en mere opinionsvenlig tilgang (Lehmann, 1841, s. 1). Dette kunne tyde på en sammenhæng med Skocpols kausale argument om, at folket gennem industrialiseringen skabte en stor klasse af liberale, som satte individet og folket i centrum og gav udtryk for en omfattende problematik omkring, at

kongen med sine rigdomme ikke var en del af folket. Der syntes her at være et ønske om, at kongen afgiver nogle af sine privilegier til folket, men altså ikke et defineret ønske om at vælte kongen. På den måde synes det kausale argument i teorien om political participation at passe glimrende ind i den danske kontekst. Det indikerer, at den danske demokratiseringsproces ikke udelukkende passer på Congletons teori om institutionalisering og evolution som demokratiseringsmekanisme med også på political participation.

Et andet centralargument i den kausale kæde i teorien om political participation handler om, at der skal skabes en øget politisk bevidsthed og en organiseret opposition til den gamle politiske elite fra den nye intellektuelle elite med moderne uddannelser. Der skal skabes en konflikt mellem den nye elite med høj uddannelse og den traditionelle elite, hvis autoritet hviler på arvet status og rigdom i form af landbesiddelser (Huntington, 1968, s. 39). Hvis der skal være tale om political participation, må de politiske ledere således samle befolkningen gennem en ”os mod dem”-retorik. Denne del af teoriens kausale argumentation synes også at skinne klart igennem i den danske kontekst. Der synes at have været et klart defineret politisk mål hos de nationalliberale i Danmark i årene omkring 1849, hvilket kunne indikere en kausal sammenhæng i Danmark mellem political participation og demokrati. Der var stærke politiske kræfter, især blandt de nationalliberale, som ønskede at skabe et nyt samfund, fordi oplevelsen var, at man havde en konge, der var ung og uprøvet, og at man derfor ikke kunne have de store forventninger til, at monarken kunne regere på en ordentlig og fornuftig måde (Lehmann, 1848, s. 1). Ud fra Orla Lehmanns synspunkt er det angiveligvis folket, der har muligheden for at skabe et bedre samfund. Han ser folkesuveræniteten som det, som skal skabe et bedre samfund. Orla Lehmann kræver, at der kommer et offentligt liv, hvor man åbent kan tale om politik og dermed kan være med til at danne folk politisk (Lehmann, 1848, s. 1).

Skal der komme demokrati gennem political participation, er det yderligere en vigtig forudsætning, at landets bønder mobiliseres til politisk kamp. Dette medfører, at der ville brede sig en utilfredshed, fordi monarkerne ikke kunne skabe de nødvendige reformer, som kunne sikre deres industrier mod den internationale konkurrence. Ifølge Skocpol var det netop en kombination af stærkere landbrugsorganisationer og stærkere arbejderforeninger i industrien, som sammen skabte grobund for demokrati. Dette skyldes, at disse grupper var stærke nok til, at de sammen via social kamp kunne opnå indflydelse på de mest fatale dele af de europæiske økonomier (Skocpol, 1979, s. 113). Dette billede synes også at være til stede, når man ser på danske forhold. Der synes klart at have været en

stærk landbrugsorganisation i Danmark og en stærk mobilisering af landmænd og bønder i Danmark i det hele taget omkring 1840'erne. Dette ses ikke mindst via bondevennerne, som må opfattes som de mest demokratiske i Danmark på daværende tidspunkt. Igennem deres selvstændige avis, *Almuevennerne*, forsøgte de at mobilisere deres egne medlemmer og at skaffe nye tilhængere hos landbrugsorganisationerne. Det gjorde de bl.a. ved at beskyldte medlemmerne af Rigsforsamlingen for at være bedrevidende og for at ville lave en forfatning, der gik uden om folket, og ved at fremhæve, at det var et stort demokratisk problem kun at rekruttere ud fra akademiske kvalifikationer. Ifølge bondevennerne skulle der ikke stor lærdom til for at erkende, hvad man vil med demokratiet, og derfor var det uforståeligt, at folket skulle holdes udenfor (*Almuevennen*, 1848, s. 1). Dette skulle angiveligt bevirke, at folket ikke længere så monarken som en relevant magt og derfor i stedet kæmpede for at udskifte monarken med en gruppe af veluddannede borgere, som ønskede at gøre op med kongens og adelens privilegier, og som arbejdede for politiske reformer, der gav magten til en bredere del af befolkningen. Dette kunne således tyde på, at Congletons overordnede argumentation kan diskuteres, og at hans præmis om institutionalisering måske skal revurderes ud fra political participation.

Det næste vigtige element i en demokratisering gennem political participation er, at bønderne gennem politisk engagement fremviser deres utilfredshed med de privilegier, som aristokratiet har, og problematiserer, at bønderne har forpligtelser over for aristokratiet. Så længe bønderne opnår beskyttelse af aristokratiet, fastholdes balancen. Et aristokrati, som derimod ikke magter opgaven med at beskytte sine bønder, men i stedet udnytter dem og tager privilegier fra dem, vil med tiden opleve, at bønderne vil gøre oprør (Moore Jr., 1973, s. 471). Denne del af den kausale kæde synes også at være til stede i Danmark. Dette ses ikke mindst ved, at Orla Lehmann i "Falstertalen" beskriver sine frustrationer over en enevældig konge, som efter hans overbevisning ikke er bedst egnet til at varetage bøndernes ønsker (Lehmann, 1841, s. 1). Kongens legitimitet ligger ifølge Lehmann hos folket, og fordi kongen ikke i tilstrækkelig grad har forbedret forholdene for landets bønder, kan han ikke længere legitimeres som landets leder (Lehmann, 1841, s. 1).

Den sidste del af den anførte kausalitet, når det gælder demokrati igennem political participation, er, at demokratiet opstår i lande, hvor der hos borgerne opstår en fælles vision for en ny samfundsudvikling og bedre velfærd. Man må således have et fælles udgangspunkt for, i hvilken retning man skal opbygge samfundet, samt hvilke økonomiske og sociale værdier samfundet skal

bygge på (Huntington, 1968, s. 1). Derfor skulle man i det danske tilfælde kunne se, at det styre, der kom efter enevældens fald, skulle være baseret på borgerne som den stærkeste myndighed, og at det var igennem de borgerlige demokratibevægelser, at fundamentet til et nyt styre skulle skabes. Et styre, som skulle bygge på fundamentet af de liberale civilsamfundsorganisationer, der kæmpede for medbestemmelse

og krævede, at kongen gav folket en stor del af den politiske magt (Berman, 1997, s. 408).

Ser man imidlertid på det output, der kom igennem Grundloven, synes der ikke at være meget, der tyder på, at Political Participation var en del af den kausale sammenhæng i overgangen fra monarki til demokrati. Derimod bliver det i Grundloven meget klart og tydeligt beskrevet, at kongen opfattes som højeste myndighed, og selv i tilfældet af, at kongen skulle dø uden retskaffen arving, ville det ikke være Rigsdagen men statsrådet, som skulle indsættes som øverste myndighed (Rigsarkivet, 1849, s. 4). Da kongen har mulighed for at udstede foreløbige love uden om Rigsdagen og har myndighed til at indkalde Rigsdagen, når det passer ham, har kongen stadigvæk mulighed for at påvirke lovgivningsarbejdet (Rigsarkivet, 1849, s. 10). På den måde blev der ikke skabt et system, som hvilede på de liberale kræfters ønske om borgernes autonomi fra aristokratiets og kongens privilegier. Dette synes at bekræfte hypotese 4 om, at der har været et ønske fra de ledende skikkelser om, at de etablerede institutioner fra absolutismen skulle forblive, fordi man ikke har haft den store tiltro til den almene befolkning som en politisk gruppe. Dette indikerer således også, at Congletons grundlæggende argument om demokratidannelse passer godt i en dansk kontekst.

På baggrund af denne process tracing-analyse tyder det således på, at der på nogle punkter kan tegnes en kausal sammenhæng mellem political participation og demokrati. Man kan i hvert fald se, at der i den danske demokratiseringsproces opstod en ny, liberal samfundsklasse, der blev dannet på baggrund af industrialiseringen, og som har erfaret og givet udtryk for, at den danske stat og det danske monarki skulle udskiftes, fordi styret ikke havde fulgt med tidens nye tendenser, men stadigvæk var et produkt af en ikke-industriell verden. Det tyder altså på, at der ikke kan sættes en 1:1-sammenhæng mellem Congletons teori om demokratisering som udtryk for institutionalisering, når man ser på Danmark. Der synes også i det danske tilfælde at have været en mobilisering af bønderne, der ønskede større politisk magt, og som derfor gik ind i politiske fællesskaber i en fælles kamp for at få større indflydelse på samfundsordenen.

Political participation kausale argument synes imidlertid ikke at kunne forklare det resultat, som det danske demokrati bygger på i form af Grundloven, fordi kongen stadigvæk blev set som en central skikkelse og opfattes som den højeste myndighed, der fortsat har mulighed for at udøve en stor del af sin enevældige magt. Derfor synes der ikke at være en klar, kausal sammenhæng i Danmark mellem political participation og demokrati. På den måde synes der altså at være nogle problemer med den kausale mekanisme, fordi kongen i modsætning til, hvad man kunne forvente, stadig blev set som en af de mest markante politiske skikkelser med ret til sine rigdomme og blev fremstillet som en skikkelse, der havde ret til sine beføjelser. På den måde kan political participation i denne undersøgelse ikke bruges som gyldig modteori til Congleton.

Diskussion

Hvad kan Congletons teori forklare?

Resultaterne af undersøgelsen tyder på, at Congleton og hans teori om institutionalisering som demokratiseringsmiddel kan forklare de fleste aspekter i den danske demokratiseringsproces. Der synes at være flere indikationer i analysen, der tyder på, at den danske demokratiseringsproces skal ses som en evolutionær proces, og at demokratiet er kommet ud af gradvise reformer af statsadministrationen. For det første synes hans teori helt grundlæggende at kunne forklare, at der i løbet af 1700-tallets Danmark blev igangsat gradvise reformer, som tyder på en evolutionær udvikling mod bedre forhold til bønderne og en bedre balance i forholdet mellem adelen og den almene befolkning. Det synes også klart ud fra den gennemgåede undersøgelse af de danske forhold, at Congletons teori kan forklare, at Danmarks enevælde faldt uden blodsudgydelser.

Men måske kan Congletons teori alligevel ikke forklare det hele. Det tyder nemlig også på, at der har været en mobilisering under folkebegrebet, der skabte en større deltagelse i civilsamfundsorganisationerne. Det faktum, at man i Danmark ikke så voldsomme, væbnede kampe for demokrati i gaderne, kunne også forklares ved, at kongen simpelthen var så bange for revolutionen, at han bare gav efter. Det kunne være et tegn på political participation, fordi det kunne tyde på, at der har været en borgerlig opposition, som kunne samle folk. Dette forklarer dog ikke, hvorfor der ikke kom nogen væbnet kamp. Det er netop en af de ting, som Congletons teori har vist sig at være nyttig til og faktisk være i stand til at forklare. Congletons teori beskriver nemlig, at den politiske debat handlede om at reformere, det etablerede og ikke om at skabe et helt nyt samfund. Havde der været et folkeligt ønske blandt de intellektuelle om et bredt folkestyre, ville demokratiet som term formentlig være blevet brugt mere positivt. Demokrati blev blandt de intellektuelle set som et skældsord. Det synes således at være klart, når man ser på den politiske debat i Danmark i 1830'erne og 1840'erne, at det danske demokrati kom gradvist gennem parlamentariske reformer med en konstitutionel og økonomisk liberalisering.

I den danske kontekst synes Congletons teori altså nyttig til at påvise, hvorfor den danske konge bliver set som så væsentlig og central en person i demokratiet – både i den tilgængelige, videnskabelige litteratur, men også i kildematerialet. Congletons teori synes i det danske tilfælde at

kunne påvise, at den nye politik for monarken og i centraladministrationen har været udslagsgivende for den rolige demokratiseringsproces i Danmark. Når folkebegrebet imidlertid bliver brugt så flittigt i de historiske kilder og især hos Orla Lehmann, så kunne det indikere, at Congletons teori ikke klart kan bruges til at forklare Danmarks demokratisering. Men Congleton synes at kunne forklare dette ved, at flere og flere af regentens rådgivere var liberalt sindede, fordi man rekrutterede de bedste fra universiteterne, som i løbet af 1800-tallet for det meste var liberale. Dette betød, at liberalismen stille og roligt blev mere accepteret hos regenten, hvilket igen gav mulighed for økonomiske og politiske reformer, hvor flere liberale foreninger dukkede op. Disse foreninger blev endvidere lovgivet hos den siddende aristokratiske elite. Congleton synes således helt grundlæggende at kunne forklare den underliggende præmis for demokratiets indførelse, nemlig at det er en evolutionær proces, og at demokratiet er resultatet af forhandlinger og kompromisser. Sammenligner man Congletons teori med den måde, hvorpå det danske demokrati endeligt blev vedtaget gennem Grundloven, synes den meget bedre at kunne forklare den måde, hvorpå Grundloven blev udformet, end teorien om political participation. Political participation-teorien vil således have svært ved at forklare, hvorfor det endelige slutpunkt i den danske demokratidebat, nemlig Grundloven, ikke førte til en udvidelse af folkebegrebet og ikke gav folket den absolutte magt, men i stedet tillod aristokratiet og kongen at bibeholde en del af deres tidligere magt fra det absolutistiske styre. Hvis teorien om political participation skulle passe til den danske kontekst, ville den danske Grundlov snarere have haft fokus på folkesuveræniteten og på Folketinget som øverste instans. Dette er imidlertid ikke tilfældet, når man ser på Grundloven, hvor kongen og hans magt er direkte indskrevet. Desuden er der givet flere beføjelser til kongen, som aldrig ville have været tilladt, hvis demokratiet var kommet gennem political participation.

Hvad kan Congletons teori ikke forklare?

Undersøgelsens analyse gav ikke alene svar på, hvad Congletons teori kan forklare, den viste også, hvilke aspekter af den danske demokratiseringsproces Congletons teori ikke kunne forklare. En af de ting, som Congletons teori ikke kunne forklare, var, hvorfor der var så tydelige tegn på, at den danske demokratiseringsproces også var et udtryk for en stigende, politisk bevidsthed i befolkningen. Congleton synes i sin undersøgelse ikke at kunne forklare, hvorfor der kom en stigende bevidsthed om uretfærdighederne i det danske rige. Congleton anfører nemlig, at den intellektuelle basis har været der siden oldtiden, og derfor kan den ikke forklare, hvorfor der netop kom demokrati i løbet af 1800-tallet (Congleton, 2012, s. 4). Dette betyder, at Congletons teori ikke kan forklare, hvorfor der

opstod et folkebegreb i Danmark (Nevers, 2011, s. 119). Dette kan teorien om political participation til gengæld forklare. Hvis man kigger på den større befolkningsinddragelse, så betød det, at de enkelte borgere blev bundet sammen i en fælles kamp og kunne mobilisere sig til politisk deltagelse (Berman, 1997, s. 408). Men måske kan Congletons teori alligevel forklare den stigende politiske bevidsthed i befolkningen. Congleton beskriver således en stigende, åben debat i 1800-tallet, men han fokuserer bare ikke på de politiske kredse, derimod i stedet på de institutionelle ændringer, der gjorde dem mulige (Congleton, 2012, s. 226). Congletons teori kan således kun forklare de intentionelle ændringer, der gjorde det hele muligt. Congleton kan ikke på samme måde som Moore Jr. give en forklaring på den stigende mobilisering under folkebegrebet samt på skabelsen af en større deltagelse i civilsamfundsorganisationerne.

Dette tyder på, at political participation kan være nyttig til at forklare dette emne. Political participation-teorien synes i denne sammenhæng at kunne forklare fænomenet ved at pege på, at der har været en politisk mobilisering af folket i form af en liberal mobilisering mod at svække kongemagten (Moore Jr., 1973, s. 430). Det tyder på, at der har været en stærk liberal opposition, hvilket er vigtigt, hvis man skal skabe demokrati fra den nye liberale klasse, så man kan svække aristokratiet på landet og sikre, at aristokratiet ikke kan skabe en stærk opposition til bønder og arbejdere (Moore Jr., 1973, s. 431). Dette synes Congletons teori ikke umiddelbart at kunne forklare, idet han beskriver, hvordan disse debatter for politiske reformer oftest var ulovlige, da man var underlagt censur. Dog anfører han, at der i løbet af 1800-tallet kom en gradvis reduktion i censuren, hvilket betød, at centraladministrationen nu måtte lytte til kritikken af manglende politiske reformer (Congleton, 2012, s. 226). Dette tyder på, at Congleton alligevel ville kunne forklare den øgede politiske aktivisme med et institutionelt argument. Men Congleton kan ikke forklare den stigende mobilisering af folket. "Falstertalen" tyder på, at der har været et folk, der har mobiliseret sig i deres fælles ønske om demokrati. Her kan Congleton angiveligt ikke forklare demokratiet med institutionelle reformer, for i talen synes kongen at blive set som problemet og ikke som en del af løsningen. Ser man imidlertid på Barrington Moore Jr. synes der her at være en forklaring. Ifølge Moore Jr. opstår der demokrati gennem political participation når den nye økonomiske elite kræver medindflydelse, og det traditionelle regime (ancien régime) ikke kan indfri disse ønsker om indflydelse (Moore Jr., 1973, s. 16). Det betyder således, at teorien om political participation bedre vil kunne forklare den stigende mobilisering og det stigende politiske engagement, som opstod i Danmark i løbet af 1800-tallet.

Hvad kan undersøgelsen bidrage med?

På baggrund af analysen må man således sætte spørgsmålstegn ved historiefagets negligering af den samfundsfaglige teori til at forklare historiske fænomener og begivenheder. Der synes tydeligvis at være en gevinst ved at kunne tage en historisk begivenhed og sætte den ind i en bredere forklaringsramme, der mere lineært kan forklare begivenheders forløb, end man kan ved kun at undersøge en historisk begivenhed på baggrund af historisk materiale. Der kunne imidlertid være et problem med denne måde at undersøge historiske begivenheder på. Der opstår helt klart nogle problematikker, når man kombinerer forskellige fagdiscipliner og især to discipliner, som har meget forskellige videnskabsteoretiske ståsteder. Ifølge Wilhelm Dilthey er det essentielt, at man skelner mellem naturvidenskaben og menneskevidenskaben, fordi man i menneskevidenskaben ikke som i naturvidenskaben kan opstille lovmæssigheder. Inden for hermeneutikken må man således tage udgangspunkt i, at fænomener skal genforstås og ikke begrebsliggøres (Floto, 2015, s. 62). Dette betyder, at historiefagets humanistiske traditioner og især deres fokus på det unikke tydeligvis står i modsætning til det naturvidenskabelige fokus på det mere generelle. Denne problematik er skelsættende for de to fagdiscipliner. Problemet hænger imidlertid sammen med, at man prøver at sætte en model op for alle tilfælde af omvæltninger fra absolutisme til demokrati. Dette bidrag har ikke til formål at ændre på de traditioner, som historievidenskaben bygger på. Dette bidrag skal ikke ses som et forsøg på at negligere historieforskningens fokus på den enkelte historiske begivenheds særtræk til fordel for et fokus på de dele, som kan sættes ind i en teori (Floto, 2015, s. 63). Men ved at vise, at det er muligt at bruge samfundsvidenskabelig teori til at forklare historiske begivenheder, vil man bedre kunne skabe en tværfaglighed mellem historievidenskabens og samfundsvidenskabens traditioner. Dette kan imidlertid være en udfordring ift. den måde, hvorpå man bedriver videnskab på i historiefaget. For kan man overhovedet generalisere historiske tilfælde? Og kan det tænkes, at man ved at søge efter lovmæssigheder derigennem kan komme til at udvande historiefagets forskningsfelt ved at modificere den historiske virkelighed for at få virkeligheden til at passe til teorien (Floto, 2015, s. 63)?

Erkendelse af enkelttilfælde på egne præmisser har altid været historiefagets grundsten. Inden for menneskevidenskaberne søger man erkendelse af specifikke begivenheder, som er unikke. Der er en naturlig modsætning mellem de mere naturvidenskabsinspirerede fag og det humanistiske historiefag (Floto, 2015, s. 63). I dette tilfælde handler det imidlertid ikke om at underkende de enkelte historiske begivenheders særpræg. Tværtimod bidrager denne undersøgelse til at kunne konceptualisere den

enkelte begivenheds særpræg. Ved at undersøge en historisk begivenhed ud fra samfundsvidenskabelig teori kan man nemlig skabe nye vinkler på begivenheden, og man vil kunne komme med flere og måske også mere nuancerede årsagsforklaringer i forbindelse med en unik begivenhed. Denne undersøgelse giver plads til at udforske nogle andre områder af den historiske begivenhed, og der skabes via det teoretiske fundament mulighed for at gøre brug af nogle overvejelser og vinkler, som man i en historisk undersøgelse ikke ville kunne få med. Man skaber et bredere perspektiv til analysen af de historiske begivenheder, hvis man også bruger samfundsvidenskabelig teori til at fremstille en generel forklaringsmodel. Denne undersøgelse kan gennem brugen af samfundsvidenskabelig teori og især i undersøgelsen af omfanget af political participation og institutionalisering være med til at skabe en ny vinkel på den danske demokratiseringsdannelse, og måske kan den være med til at skabe en ny fortælling, som kan udfordre den måde, at beskrive hvordan det danske demokrati opstod.

Konklusion

Forskningsspørgsmålet fokuserede på at undersøge, hvorvidt demokratiseringen af Danmark var bottom-up eller top-down. Gør man status på denne undersøgelse, kan man konkludere, at det danske demokrati var top-down gennem institutionalisering af statsapparatet og ikke bottom-up gennem political participation.

Dette skyldes ikke mindst, at man ud fra analysen kan se, at der synes at have været en velvilje fra kongen til gradvist at reformere. Ud fra en fortolkende tekstanalyse synes der at være et klart narrativ om, at enevælden skaber rum for borgerlig, offentlig foreningsdannelse. Satsning på kvalificeret arbejdskraft ud fra kvalifikationer synes også at passe bedst ind med Congletons teori om et demokrati, som udspringer af en reformering af statsadministrationen. Junigrundloven indskrænkede monarkens magt ved at dele hans lovgivende magt med Rigsdagen og opgive hans forsæde i Højesteret, og det betyder, at Grundloven fremviser en konge, der deler magten med et parlament, men ikke giver al magten fra sig. Konseilspræsidentens mulighed for provisoriske love og manglende, uafhængige domstole viser, at demokratiet er kommet evolutionært. Dette betyder, at hypotese 1 kan bekræftes.

Endvidere kan det konkluderes, at hypotese 2 kan bekræftes, fordi den opinionsstyrede enevælde introducerede en ny form for enevældigt styre, hvor man forsøgte at sikre monarkiets legitimitet over for befolkningen ved at fremstille den som åben over for politiske og økonomiske reformer. Flere af regentens rådgivere var liberalt sindede, fordi man valgte de bedste fra universiteterne, og de var i løbet af 1800-tallet primært liberale. Dette betød, at liberalismen blev accepteret hos regenten, hvilket gav mulighed for økonomiske og politiske reformer, hvor flere liberale foreninger dukkede op. Disse foreninger blev også mere accepteret hos den siddende, aristokratiske elite. Der synes at være en stemning af, at kongens magt skal stå på folkets vilje, mens kongen som person synes at spille en central rolle i grundlovsarbejdet. Dermed tyder det på, at kongemagten er reformvenlig og villig til at give afkald på magt til fordel for liberale reformer.

Det kan yderligere konkluderes, at hypotese 3 også kan bekræftes. Den opinionsstyrede enevælde synes at være et klart tegn på, at det moderne, danske demokrati er kommet gradvist gennem

parlamentariske reformer og en konstitutionel og økonomisk liberalisering i løbet af 1800-tallet. Der er kongevalgte ministre samt et fokus på kongens autonomi ift. Rigsdagen. Ministrene var stadig kongevalgte, og kongen havde ret til at udpege og afskedige ministre uden om et flertal i Rigsdagen. Det synes desuden tydeligt, at kongen stadigvæk skulle spille en rolle rent juridisk, idet der er et ønske om, at kongen stadigvæk skal have myndighed til at benåde. Ud fra en tekstanalytisk tilgang tyder det desuden på, at den opinionsstyrede enevælde bliver beskrevet som et reformvenligt styre, der gradvist har ændret sin status og sine magtbeføjelser for at sikre sig opbakning i befolkningen. Dette tyder på, at der er en sammenhæng mellem Congleton og hans tese om, at demokratiet kom ved, at siddende embedsmænd og politikere gradvist havde fået mere kontrol over kongen og kontrol over landets affærer, så magtbalancen mellem kongen og politikerne blev skubbet over til politikernes fordel.

Man kan ud fra denne undersøgelse også konkludere, at kongen ifølge Grundloven har mulighed for at udstede foreløbige love uden om Rigsdagen, så længe disse love ikke er i modstrid med Grundlovens øvrige bestemmelser. Dette betyder, at hypotese 4 ligeledes kan bekræftes. Der synes at være en stemning af, at kongens magt skal stå på folkets vilje, men at kongen som person synes at spille en central rolle i grundlovsarbejdet, og at kongen skal have den absolutte ret til at afskedige sine ministre og dermed ikke skal stå til regnskab for folket ift., hvilke ministre han har.

Udover at kunne bevise, at det er muligt og sikkert at benytte sig af samfundsvidenskabelig teori på et historisk emne uden at gå på kompromis med historiefagets egenart om at undersøge enkeltbegivenheder for deres særlige karakterer, så viser Congletons teori, hvor vigtigt det er, at man ser den danske demokratiseringsproces evolutionært, og at det danske samfund, og ikke mindst dets demokrati, er bundet op af traditioner og en fælles historik, men også at vi har at gøre med et særdeles vellykket demokrati, som langt hen ad vejen bygger på forhandling og kompromis. Congletons teori viser desuden, at Danmark nærmest er et skoleeksempel på demokrati gennem institutionalisering. Undersøgelsen tyder desuden på, at man i Danmark gennem generationer har opbygget stærke og robuste, politiske og juridiske institutioner, som kan håndtere forandring.

Som tidligere nævnt har denne undersøgelse pga. opgavens tids- og pladsbegrænsning haft en begrænset mængde af historiske kilder til rådighed. Dette betyder i sagens natur, at det ikke har været muligt at gå i dybden med alle dele af undersøgelsen. Det kunne have givet flere nuancer til

undersøgelsen, hvis man kunne have inddraget flere historiske kilder om de forskellige møder, som de demokratiske bevægelser og især Orla Lehmann afholdt i løbet af 1840'erne. Dette kunne måske have givet et klarere billede af, hvor meget vægt man skulle lægge på political participation. Desuden kunne man med flere historiske kilder måske også have fået en større indsigt i den græsrodsbevægelse, som de liberale i Danmark etablerede, og især hvordan disse var organiseret. Dette kunne måske have givet et bedre indblik i, hvordan de ønskede, at det fremtidige styre skulle være, og man ville måske også kunne have fået en større indsigt i, hvem der mere præcist var medlem af sådanne organisationer. Desuden kunne det have været interessant, hvis man havde haft mulighed for at undersøge, hvilke grupper i det danske samfund der på daværende tidspunkt stillede sig op sammen med Orla Lehmann. På den måde kunne man måske have tegnet et billede af den typiske demokrat omkring 1830'erne og 1840'erne for på den måde at kunne finde frem til nogle idealtyper. På den måde kunne undersøgelsen måske være kommet mere i dybden med, hvilke dele af befolkningen der var for en demokratisering, og hvilke grupper af samfundet der var mere skeptiske.

Det er i denne sammenhæng også værd at bemærke, at denne undersøgelse kunne have fået endnu flere nuancer med, når det gælder institutionalisering og især kongens reelle rolle i demokratiseringen, hvis det havde været muligt at finde rådsprotokoller fra statsrådene fra årene lige omkring indførelsen af demokratiet i 1849, og måske endda protokoller, som gik helt tilbage til omkring 1830'erne. På den måde kunne man måske have fået en dybere forståelse af forløbet op til demokratiseringen set ud fra kongens position, så man på den måde måske kunne få et endnu bredere billede af den gradvise institutionalisering af statsapparatet.

Perspektivering

Skal man benytte sig mere af politologien i historieforskningen?

Denne undersøgelse har undersøgt, hvorvidt den danske demokratisering i 1849 kom gennem political participation eller institutionalisering af statsapparatet, men undersøgelsen har endvidere påpeget noget, som rækker ud over denne specifikke undersøgelse. Ser man på resultaterne af denne undersøgelse, synes der at være en klar tendens til, at demokratiseringen overvejende skyldes institutionalisering af statsapparaterne. Dette resultat kan imidlertid afføde nogle andre interessante undersøgelser. Resultaterne indikerer, at det, når man undersøger oprettelsen af demokratier, synes nyttigt at kigge på de politiske institutioner, og at man angiveligt bør se nærmere på ændringen af de politiske institutioner over tid for at finde frem til, hvordan demokratiet opstod. Resultatet af denne undersøgelse tyder således på, at demokrati ikke er noget, der kommer natten over, men snarere er en langsommelig proces, der er i konstant udvikling.

Dette indikerer, at man i tilfælde, der ligner det danske, skal gøre mere ud af at se på den institutionelle udvikling og på institutionelle forklaringer, når man undersøger demokratiet, og at det angiveligt kan ændre synet på demokrati, så man i stedet for at se det som et slutmål snarere ser det som en proces og som et system i konstant udvikling. Ud fra den danske case tyder det i hvert fald på, at demokratiet er noget, der er i en konstant udvikling, og at demokratiet, når det er blevet indført, langt hen ad vejen vil have mange traditioner og praksisser med fra det gamle regime. Dermed peger det på, at man i fremtiden måske skal gribe undersøgelsen af demokratiet lidt anderledes an, end man hidtil har gjort. Undersøgelsen indikerer, at der er et stort potentiale i at undersøge institutioner som politiske redskaber. På den måde synes det at være en god idé for historievitenskaben at skue mere over til politologien og benytte sig af deres måde at undersøge politiske institutioner på for på den måde at opnå en mere vidtgående forståelse af demokratiets fødsel i 1800-tallets Europa.

En anden vigtig diskussion, som resultaterne af denne undersøgelse kan medføre, er, om det måske er på tide, at man går væk fra historiefagets forestilling om fagets særlige egenart, og i stedet inddrager de muligheder, der ligger i tværfagligheden og især i brugen af samfundsvidenskabelig teori. Denne undersøgelse har vist, at man kan benytte sig af samfundsvidenskabelig teori på et historisk emne, uden at det nødvendigvis betyder, at historiefaget må ændre sin praksis fra at fokusere på det unikke

til at beskrive det generelle. Det indikerer, at man vil kunne benytte samfundsvidenskabelig teori til at belyse væsentlige tendenser og til at forklare, hvorfor en historisk begivenhed gik den vej, som den gjorde. Denne undersøgelse viser, at der i den danske demokratiseringsproces var forløb og tendenser, som både kunne forklares gennem institutionalisering med teorier fra Roger D. Congleton, mens der var andre dele, der bedre kunne forklares gennem political participation med udgangspunkt i teoretikere som Barrington Moore Jr. Det indikerer, at man i samfundsvidenskaben har et potentiale ift. at forklare historiske begivenheder, fordi man har et katalog af teorier, som ikke kun vil kunne forklare de store linjer, men som også vil kunne benyttes til at undersøge enkeltstående tilfælde og specifikke historiske handlingsforløb. Denne undersøgelse viser, at det er muligt at anvende samfundsvidenskabelig teori, når man laver historieforskning. Dette kan betyde, at der er potentiale for en lang række tværfaglige studier, hvor samfundsvidenskabelig teori og undersøgelsespraksis vil kunne supplere historieforskningen, især til at forklare historiske begivenheder i en bredere kontekst, men også når det gælder om at tilføje nye nuancer og vinkler til de enkelte historiske begivenheder.

En yderligere pointe, som denne undersøgelse bidrager med, er, at man i en senere undersøgelse kunne fokusere yderligere på, hvorfor den danske konge udgjorde så vigtig en del af den danske demokratiseringsproces, og i denne sammenhæng ikke mindst at undersøge dette gennem politologisk teori. Det er tydeligt, at den danske konge havde meget at gøre med den danske demokratisering, og ikke mindst, at befolkningen så ham som et vigtigt element i det efterfølgende demokrati. Det tyder på, at der ligger et stort potentiale i at anvende Congletons teori til at undersøge sammenhængen mellem demokratiet og kongedømmet, men også i at anvende andre politologiske teorier til at forklare ændringen fra monarki til demokrati. Denne undersøgelse synes at vise, at der ligger et stort potentiale i at benytte sig af politologisk teori til at forklare ændringen i statsmagten, og især til at forklare, hvordan man gennem historien er gået fra den ene styreform til den anden. Der synes således at ligge et potentiale i at anvende samfundsvidenskabelig statsteori samt andre samfundsvidenskabelige teorier og begreber til at forklare historiske forløb og især ændringer i den måde, hvorpå lande historisk set har organiseret deres styreform. I denne sammenhæng tyder den danske demokratiseringsproces på at være en proces, der har været længe undervejs, og derfor skal man måske også se nærmere på de fortællinger, man har om den danske demokratisering. Måske er tiden kommet til at overveje, om man skal gå væk fra "big-bang"-teorierne til fordel for mere institutionelle forklaringsteorier.

Hvordan skal man nu undervise i den danske demokratisering?*Tværfaglighed*

Ser man på denne undersøgelse gennem en fremtidig undervisers øjne i gymnasieskolen, synes der at vise sig nogle klare potentialer. Denne undersøgelse indikerer, at det er muligt at lave en undersøgelse, som bygger på tværfagligheden mellem samfundsfag og historie. Bruger man dette som springbræt ift. undervisning i gymnasieskolen, synes det i høj grad muligt at anvende samfundsvidenskabelig teori til undervisning i historie. For det første viser denne undersøgelse, at når det kommer til undervisning i Grundloven, så er det muligt at bruge begge fag til at belyse begivenheden. Undersøgelsen peger desuden på, at undersøgelser og dermed undervisning i det danske demokrati er og bliver et tværfagligt emne. Dette skyldes ikke mindst, at undersøgelsen har vist, at man ikke kan forklare demokratiseringen i Danmark som et historisk forløb, uden at man også fokuserer på samfundsvidenskabelig teori. Gymnasieskolens undervisning i Danmarks demokratisering bygger i høj grad på, at man undersøger historiske kilder og undersøger faglige beskrivelser af begivenheden, men denne undersøgelse indikerer, at man aldrig vil kunne forklare forløbet helt uden at have bagvedlæggende teorier til at forklare, hvorfor det forløb, som de gjorde. Her kunne man med fordel benytte sig af samfundsvidenskabelig teori, fordi man dermed vil kunne forklare begivenheden i en bredere forstand. I en undervisningssammenhæng ville man således aldrig helt kunne forklare et konsensusdemokrati som det danske, hvis ikke man gør brug af teori om institutionalisering og political participation. Denne undersøgelse viser, hvilket potentiale der ligger i at undersøge og fremstille en problemstilling eller et emne ud fra forskellige vinkler, men også hvilke muligheder man i historieundervisningen vil have for at trække på samfundsvidenskabens teoridannelse til at give gymnasieelever en forståelse af, hvilke muligheder der ligger i at arbejde tværfagligt.

Var den danske demokratisering elitebaseret?

Denne undersøgelse tydeliggør, at demokratiet i Danmark er opstået på baggrund af en evolutionær proces gennem de politiske og juridiske institutioner. Dette kunne tyde på, at man i undervisningen i dette område må fokusere på demokratiet som en evolutionær proces. Men det tyder også på, at demokratiet er kommet som en top-down-effekt, hvoraf en lille, elitær kerne forhandler og på basis af disse forhandlinger stabiliserer magten.

Når man skal undervise gymnasieelever i demokratisering, kan det eksempelvis betyde, at man i højere grad bør fokusere på demokrati som en proces. Når man undersøger den danske

demokratiseringsproces, tyder det endvidere på, at det i et undervisningsperspektiv er vigtigt at beskrive den danske demokratisering som en kontinuerlig proces og ikke som et forløb, der havde sit endemål i 1849. Undersøgelsen påpegede, at det folkelige demokrati ikke var noget, der kom i 1849, og heller ikke var noget, som den brede del af befolkningen ønskede sig. Det viste med stor tydelighed, at den danske konge var reformvenlig og stadigvæk blev set som en central politisk skikkelse. Desuden synes undersøgelsen at vise, at der i det danske tilfælde ikke var et ønske om at ændre samfundet radikalt, men om at reformere det hen mod et mere folkeligt styre. Når man tænker det ind i en undervisningssituation, synes det således vigtigt, at man som underviser fokuserer mere på det danske demokrati som en evolutionær proces med vægt på udformningen af de politiske institutioner, og at man i mindre grad fokuserer på political participation. Det betyder ikke, at den fortælling, man har om det danske demokrati som et demokrati skabt uden blodsudgydelse, skal laves om, men det indikerer, at man i højere grad skal se på demokratiet som en top-down-effekt.

Videre forskning

Undersøgelsens resultater stiller nogle interessante spørgsmål til videre forskning. Ser man på resultaterne, synes det at være klart, at det danske demokrati var elitebaseret og var styret af en top-down-effekt. Selv de dele, som kunne indikere en bottom-up-effekt, viste sig i sidste ende at være resultat af en top-down-effekt, fordi det også var den intellektuelle elite, der gik ind i kampen for en fri forfatning og mobiliserede bønderne. Resultaterne tyder også på, at institutioner skaber demokrati. Dermed kunne det i videre undersøgelser være interessant at undersøge, hvordan institutioner skaber demokrati. Desuden kunne det i denne sammenhæng være interessant at undersøge fortællingen om den danske demokratisering. Det kunne derfor være interessant at undersøge nærmere, hvordan man gennem denne undersøgelse kan finde frem til, at det danske demokrati kom gennem en top-down-effekt, når det er tydeligt, at fortællingen om det danske demokratis opståen handler om den folkelige opstand. På samme måde ville det være interessant at anvende den tværfaglige undersøgelsesmetode til at se på, hvordan man kan gå fra en elitært baseret demokratiopfattelse til et folkedemokrati efter 2. verdenskrig.

Litteraturliste

Almuevennen. (1848). "Hvo bør vælges til Rigsdagsmedlemmer?". *Almuevennen* 28. august 1848. Aarhus Universitet. Web. <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/hvo-boer-vaelges-til-rigsdagsmedlemmer-i-almuevennen-28-august-1848/>. (Downloaded d. 25. april, 2019).

Andersen, L. B, Kasper Møller Hansen & Robert Klemmensen (2012). *Metoder i statskundskab*. 2.udgave, 2.oplag. Latvia: Hans Reitzels Forlag. Print.

Berman, S. (1997). "Civil Society and the Collapse of the Weimar Republic". *World Politics*, Vol. 49, No 3 (Apr. 1997): pp. 401-429. Print.

Bjørn, C. (2003). *Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie*, bd. 10: *Fra reaktion til grundlov, 1800-1850*. 2. udgave. Gyldendals Bogklub & Politikens Forlag. Print.

Congleton, R. D. (2011). *Perfecting Parliament – Constitutional Reform, Liberalism, and the Rise of Western Democracy*. USA, New York, NY: Cambridge University Press. Print.

Floto, I. (2015). *Historie. En videnskabshistorisk undersøgelse*. København: Museum Tusulanums Forlag. Print.

Friisberg, C. (2013). "Var Junigrundloven demokratisk? Et svar til Palle Svensson". *temp – tidsskrift for historie*. nr.6, pp. 158-169. Print.

Holcombe, R. G. (2011). "Roger D. Congleton: Perfecting parliament: constitutional reform, liberalism, and the rise of Western democracy". *Public Choice*. 150: pp. 387-389. Print.

Huntington, S. P. (1968). *Political Order in Changing Societies*. New Haven and London: Yale University Press. Print.

Knudsen, T. (2006). *Fra enevælde til folkestyre – Dansk demokratihistorie indtil 1973*. København: Akademikernes Forlag. Print.

Lehmann, O. (1841). *Orla Lehmann - Falstertalen 30. januar 1841*. Aarhus Universitet. Web. <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/orla-lehmann-falstertalen-30-januar-1841/>. (Downloaded d. 25. april 2019).

Lehmann, O. (1848). *Orla Lehmanns tale ved Casino-mødet 20. marts 1848*. Aarhus Universitet. Web. <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/orla-lehmanns-tale-ved-casino-moedet-20-marts-1848/>. (Downloaded d. 25. april 2019).

Luno, B. (1849). *Beretning Om Forhandlinger paa Rigsdagen. Andet bind. Nr. 189-492, samt Anhang*. Det Administrative Bibliotek. Web.

<http://grundlov.dab.dk/books/grundlov/show.php?nr=8&searchword=Kongemagt&rightT=>.

(Downloaded d. 25. april 2019).

Moore Jr., B. (1973). *Social Origin of Dictatorship and Democracy – Lord and Peasant in the Making of the Modern World*. Boston: Beacon Press. Print.

Møller, J. Fabricius (2014). ”Det indskrænkede monarki og teorien om statsmagtens ligevægt”. *Historisk Tidsskrift*. bd. 93, pp. 539-564. Print.

Nevers, J. (2011). *Fra skældsord til slagord – Demokratibegrebet i dansk politisk historie*. Viborg: Syddansk Universitetsforlag. Print.

Olden-Jørgensen, S. (2001). *Til kilderne! Introduktion til kildekritik*. København: Gads Forlag. Print.

Paludan, H. (1999). ”Forskningsproces og kildekritik”. Paludan (red.) *Kildekritisk tekstsamling*, 2.udgave. Jysk Selskab for Historie. Print.

Rigsarkivet. Statsforfatninger. B 6 Forfatninger (2019). ”Grundloven 1849”. Rigsarkivet. Web.

<https://www.sa.dk/ao-soegesider/da/billedviser?epid=21194907#333645,67208829>.

(Downloaded d. 25. april 2019).

Seip, J. A. (1958). ”Teorien om det opinionsstyrte enevelde”. *Historisk Tidsskrift*. bd. 38, pp. 397-463. Print.

Skocpol, T. (1979). *States and Social Revolutions – A Comparative analysis of France, Russia, and China*. USA, New York, NY: Cambridge University Press. Print.

Strom, K. W. (2011). ”Perfecting Parliament: Constitutional Reform, Liberalism, and the Rise of Western Democracy”. *Comparative Politics*. June 2013. Vol. 11, No. 2. pp. 669-670. Print.

Svenson, P. (2013). ”Dublik til Friisberg – Blev der indført demokrati i Danmark i 1849?”. *temp – tidsskrift for historie*. nr.6. pp. 164-169. Print.

Vammen, H. (1984). ”Grundlaget for det moderne Danmark? Hovedlinjer i dansk politisk idéhistorie 1750-1850”. *Historisk Tidsskrift*. bd. 14, rk. 5, pp. 23-36. Print.